
**VARHAISEN TUEN PALVELUIDEN PORTAALIN
KEHITTÄMINEN**
ALLE KOULUIKÄISTEN LASTEN PALVELUISSA

Ammattikorkeakoulun opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma

Hämeenlinna, syksy 2015

Gitta Ahola

HÄMEENLINNA
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi

Tekijä	Gitta Ahola	Vuosi 2015
Työn nimi	Varhaisen tuen palveluiden portaalin kehittäminen	

TIIVISTELMÄ

Toiminnallisen opinnäytetyön tarkoituksena oli koota alle kouluikäisten lasten perheiden varhaisen tuen palvelut samaan internetportaaliin sekä osallistua kuntalaisen näkökulmasta palvelujen kehitystyöhön. Opinnäytetyön toimeksiantaja oli Hämeenlinnan kaupungin lasten ja nuorten palvelualue. Hämeenlinnan kaupungin uudistaessa hameenlinna.fi-verkkosivuja oli ilmennyt tarve palvelut kokoavalle portaalille palveluohjauksen ja kuntalaisen tiedonhaun helpottamisen näkökulmasta.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsiteltiin asiakaslähtöistä palveluohjausta ja palveluja, moniammatillista oppimista ja yhteiskehittelyä sekä lainsäädännön velvoitteita kunnille varhaisen tuen palveluissa. Kaikki taustana toimiva teoria kiteytyy termissä vanhemmuuden tukeminen. Opinnäytetyön tutkimuksellisuus muodostui nykytilan selvittämisestä ja uuden kehittämisestä. Tutkimus- ja aineistonkeruumenetelminä käytettiin konsultaatiota, moniammatillista työpajatoimintaa sekä kirjallisuutta. Tutkimusmenetelmä oli laadullinen, jolloin teoriaosuus vahvisti varhaisen tuen palvelujen käyttäjien todellisia kokemuksia ja tarpeita.

Varhaisen tuen palveluja kehitettiin moniammatillisissa työpajoissa kevään 2015 aikana. Moniammatillisen perhevalmennuksen työpajassa valmennus uudistettiin Heinolan Silta-hankkeen tuloksena syntyneen rungon pohjalta, vastaamaan hämeenlinnalaisten palvelujen tarvetta.

Kaupungin verkkotoimittajan kanssa yhteistyössä suunniteltiin ja rakennettiin Apua lapsiperheille -painike, joka tulee sijaitsemaan hameenlinna.fi-sivustolla lasten ja nuorten palveluiden yhteydessä. Painikkeen takaa avautuu portaaliksi, jossa on linkit sekä kunnan että kolmannen sektorin tarjoamiin varhaisen tuen palveluihin. Portaalin kehittämis- ja päivitysvastuu jää lasten ja nuorten palvelujen alueelle.

Avainsanat Varhainen tuki, palveluohjaus, moniammatillinen yhteiskehittely, vanhemmuuden tukeminen.

Sivut 30 s. + liitteet 6 s.

HÄMEENLINNA

Degree Programme in Social Services

Author	Gitta Ahola	Year 2015
Subject of Bachelor's thesis	Development of a web portal for early support services	

ABSTRACT

The goal with this practice-based thesis was to gather early support services for families with children under school-age into one web portal and participate in the development process of these services from a citizen's point of view. The thesis was commissioned by the city of Hämeenlinna and its services for children and young people. During the process of updating the website hameenlinna.fi, a need had arisen to have a web portal in order to compile services and information which enable easier access for both citizens and case managers.

The theoretical part of the thesis addresses case management and services, multiprofessional learning, co-development and legislative obligation of municipalities to provide early support services. The underlying idea was supporting parenthood. The investigational part of the thesis consisted of gathering information on the current situation and providing solutions for the future. The methods for investigating and collecting material were consultation, multiprofessional workshop activity and literature. The research methods were qualitative, hence the theory verified the real life experiences and needs of the users of early support services.

The early support services were developed in multiprofessional workshops during spring 2015. In the multiprofessional parental training workshop the coaching was updated based on the results of the Silta project carried out in Heinola. The updated version corresponds to the needs of citizens in Hämeenlinna.

In co-operation with the web editor of Hämeenlinna, Apua lapsiperheille web portal (Help for families with children) was designed and created. There will be a push button on hameenlinna.fi website which leads to the portal containing links to early support services provided by the city of Hämeenlinna and the third sector. The responsibility to update and develop the portal will be left in the hands of those responsible for services for children and young people.

Keywords Early support, service management, multiprofessional planning, supporting the parenthood

Pages 30 p. + appendices 6 p.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTON HANKINTA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET	2
2.1	Moniammatillinen työpajatoiminta.....	2
2.2	Moniammatillinen yhteiskehittely ja oppiminen.....	3
3	APUA LAPSIPERHEELLE -PAINIKE JA PORTAALI	5
4	KOLMAS SEKTORI	5
5	AIEMPIA VARHAISEN TUEN PALVELUJA KOSKEVIA OPINNÄYTETÖITÄ	7
5.1	Vauvaperheen polku HAMK opinnäytetyö.....	8
5.2	Heinolan perhekeskus YAMK opinnäytetyö	8
6	ASIAKAS, PALVELUT JA PERHEIDEN TUKEMINEN.....	9
6.1	Varhainen tuki ja palvelut	9
6.2	Vanhemmuuden haasteita	11
6.3	Asiakaslähtöinen palveluohjaus ja asiakkaan tarpeet.....	15
6.4	Moniammatillinen perhevalmennus ja perheiden yhteiset tapaamiskerrat	16
7	VARHAISEN TUEN PALVELUIHIN LIITTYVÄT LAIT JA SUOSITUKSET ...	18
7.1	Sosiaalihuoltolaki.....	18
7.2	Terveystieteidenhuoltolaki.....	19
7.3	Lastensuojelulaki.....	20
7.4	Varhaiskasvatustalaki.....	20
7.5	Terveystieteidenhuoltolain laatusuositus	21
7.6	Äitiyshuollon suositus	21
8	TIEDONHAKU HÄMEENLINNAN KAUPUNGIN PALVELUISTA	22
8.1	www.hameenlinna.fi	22
8.2	Kävijämäärät Lasten ja nuorten palveluissa.....	23
8.3	Neuvoloiden asiakastyytyväisyyskysely 2014–2015.....	23
9	POHDINTA.....	24
9.1	Prosessin kuvausta.....	26
9.2	Kehitysehdotuksia	27
	LÄHTEET	28

Liite 1 Hameenlinna.fi/apua/

Liite 2 Moniammatillisen perhevalmennuksen runko

1 JOHDANTO

Vanhemmuus lapsiperheessä voi olla haastavaa ja väsyttävää, vaikka oma perhe olisi ollut kuinka toivottua ja odotettua tahansa. Varhaisen tuen palvelut on tarkoitettu kaikille vanhemmille ja perheille avuksi silloin, kun mitään oikein suurta vahinkoa ei ole vielä perheelle sattunut. Ennaltaehkäisyn merkitystä ei voi tarpeeksi korostaa jaksamisen ja perheen hyvinvoinnin kannalta. Kaikilla perheillä ei ole luonnollisia tukiverkostoja lähellä, ja jokaisen perheen voimavarat ovat erilaisia. Elämä järjestää yllätyksiä, eivätkä ne aina tue jaksamista ja hyvinvointia lapsiperheissä. Ennaltaehkäisevät palvelut voivat osaltaan auttaa siinä, että perhe voi paremmin eikä tarvitse korjaavien palvelujen tukea. Oletettavaa on, että vielä siinä vaiheessa vanhemmalla on voimavaroja etsiä tukea ja apua.

Opinnäytetyöni käsittelee varhaisen tuen palveluja Hämeenlinnassa alle kouluikäisten lasten perheille. Tarkoituksena on koota ajantasaiset kunnan ja kolmannen sektorin tarjoamat ennaltaehkäisevät palvelut samaan portaaliiin Hämeenlinnan kaupungin internetsivulle. Teoreettiseksi pohjaksi valitsen asiakaslähtöisen palveluohjauksen, moniammatillisen oppimisen ja yhteiskehittelyn sekä lainsäädännön velvoitteet kunnille. Työssäni käsittelem palveluja, vanhemmuuden tukemista sekä viestinnän merkitystä. Osallistuin myös kuntalaisen näkökulmasta sisältöjä tuottaviin työpajoihin, joista tuotoksena on toistaiseksi vahvistamaton moniammatillisen perhevalmennuksen runko-ohjelma.

Työelämän ohjaaja työlleni on Hämeenlinnan kaupungin lasten ja nuorten ennaltaehkäisevien terveystalvelujen palvelupäällikkö, joka on myös neuvolapalveluiden lähiesimies. Opinnäytetyöni tilaaja on Hämeenlinnan kaupungin lasten ja nuorten palvelut. Tutkimusluvan (liite 3) myönsi Hämeenlinnan kaupungin lasten ja nuorten palvelujen palvelujohtaja.

Opinnäytetyöni tarkoituksena on jatkojalostaa terveydenhoitajaopiskelijoiden Vauvaperheen polkua (Kouvonen & Viitaniemi 2012) lasten ja nuorten palvelujen sekä verkkotoimittajan pyynnöstä. Tuotoksena valmistunut sivusto palvelee hämeenlinnalaisia helposti päivitettävässä ja käytettävässä muodossa. Opinnäytetyössäni näkyy sosiaalityön näkökulma, kun taas Vauvaperheen polku oli kirjoitettu terveydenhuollon näkökulmia painottaen. Opinnäytetyöni avulla Vauvaperheen polku saa muokattuna jatkumon käytäntöön.

Opinnäytetyöni on toiminnallinen opinnäytetyö, jonka tuotosten tarkoituksena on palvella kuntalaisia löytämään palveluja sekä ammattilaisia palveluohjauksen näkökulmasta. www.hameenlinna.fi-sivustolta tulee löytämään Apua lapsiperheelle -painike, jonka takaa löytyvä sivusto sekä moniammatillisen perhevalmennuksen kehittäminen muodostavat tuotokset, joiden aineistonkeruumenetelminä on käytetty konsultaatiota sekä moniammatillista työpajatoimintaa.

Rajasin aiheen koskemaan vain lapsiperheitä sekä varhaisen tuen palveluja siksi, että juuri tälle kohderyhmälle ollaan kehittämässä uudistettuja sivustoja ja palveluja. Hämeenlinnan kaupungin sivustoja ollaan muutoinkin muokkaamassa myös mobiililaitteella käytettäväksi, joten ulkoasun muuttumisen myötä saadaan Apua lapsiperheille -painike sopiville paikoille kuntalaisten löydettäväksi. Varhaisen tuen palveluohjaukseen on myös pyydetty työkalua.

2 TUTKIMUSMENETELMÄ, AINEISTON HANKINTA JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Tässä luvussa käsittelen varhaisen tuen palvelujen kehittämistyötä työpajamuodossa kevään 2015 aikana. Työpajassa toteutui vaiheittainen toiminnan, vuorovaikutuksen, tuotteen tai skenaarioiden läpikäynti moniammatillisen työryhmän kesken. Moniammatillinen työpajatoiminta oli aineistokeruumenetelmä konsultaatioiden lisäksi. Moniammatillinen oppiminen ja yhteiskehittely liittyvät työpajatoimintaan ja yleensäkin opinnäytetyössäni tehtävään yhteistyöhön HAMKin ja Hämeenlinnan kaupungin välillä.

Vilka ja Airaksinen (2003, 10) määrittelevät toiminnallisen opinnäytetyön olevan työelämälähtöinen, käytännönläheinen, tutkimuksellisella asenteella toteutettu sekä riittävällä tasolla alan tietojen ja taitojen hallintaa osoittava. Laadullinen tutkimusmenetelmä auttaa ymmärtämään opinnäytetyön tuotoksen kohderyhmän sekä ammattilaisen näkökulmasta asiakkaiden varhaisen tuen tarpeita sekä palvelujen merkitystä ja tarkoitusta. (Vilka & Airaksinen 2003, 63). Laadullisen tutkimusmenetelmän vuoksi taustateoriat tukevat eri näkökulmista valittuja aiheita sekä auttavat tutkimuskysymysten muodostumisessa.

Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Mitä varhaisen tuen palveluja on lapsiperheen mahdollista saada Hämeenlinnassa?
- Mitä tarkoitetaan varhaisen tuen palveluilla?
- Mitä on vanhemmuuden tukeminen?

2.1 Moniammatillinen työpajatoiminta

Osallistuin ehkäisevän työn asiakasprosessiin ja työpajaan nimeltä ”Vanhemmuuden valmennus ja tuki varhaisesta vuorovaikutuksesta nuoruusiikään”. Työpajassa tuotettiin sisältöä Hämeenlinnan kaupungin lasten ja nuorten palveluihin. Lopputuotoksena työpajoista syntyy uudistettua varhaisen tuen palveluja sekä sisältöjä palvelujen sivustolle vuoden 2016 alusta alkaen.

Teemojen mukainen työskentely jakoi osallistujat kolmeen eri työpajaan riippuen työnkuvasta, osaamisalueista sekä osallistumisesta toimintoihin.

Työpajojen teemoina ja niminä ovat ”Monialainen perhevalmennus ensisynnyttäjille tai ensi kertaa perheeksi tuleville”, ”Toiminnallinen vanhempainilta 4- vuotiaiden vanhemmille”, ”Eskarista ekalle” sekä ”5-luokkalaisen askelma”.

Työpajoihin osallistujat olivat asemaltaan tai koulutukseltaan neuvolan terveydenhoitajia, opettajia, rehtoreita, nuorisotyöntekijöitä, päiväkodin johtajia, erityislastentarhanopettajia, kiertävä erityislastentarhanopettaja, johtava erityislastentarhanopettaja, psykologi, puheterapeutti, opettajia, kuraattoreita, perhetyöntekijöitä, perheneuvolan perheneuvoja, joka on sosiaalityöntekijä terapiakoulutuksella, Vaahteramäen johtava perhetyöntekijä, Toppari-tiimistä sosiaalihojaaja ja psykiatrinen sairaanhoitaja, perheasiain neuvottelukeskuksen työntekijä (ev.lut. srk.), Äimä ry:n edustaja, Mannerheimin lastensuojeluliiton edustaja, Maa- ja metsätalousnaisten edustaja, suun terveydenhuollon edustaja sekä kaupungin palvelupäälliköitä sekä HAMKin opiskelijoita.

Monialaisen perhevalmennuksen työpajoissa Hämeenlinnan Keskusneuvolassa suunniteltiin monipuolista perhevalmennusta (liite 2), jonka kehittämismalli saatiin Heinolan Silta-hankkeen perhevalmennusohjelmasta. Runko-ohjelma muokattiin sopivaksi ja asiakkaan tarpeisiin vastaavaksi. Työpajoissa pohdittiin ja muokkailtiin vetovastuita ja sisältöjä. Lopulliset sisällöt jokainen tiimi muokkaa vuoden 2015 loppuun mennessä kaupungin kaikilla alueilla käytettäväksi yhteneviksi sisällöiksi.

2.2 Moniammatillinen yhteiskehittely ja oppiminen

Teoreettisena perustana osallistumiselle ehkäisevän työn asiakasprosessiin, työpajaan nimeltä Vanhemmuuden valmennus ja tuki varhaisesta vuorovaikutuksesta nuoruusikään sekä opinnäytetyön prosessin läpiviennille käytän enimmäkseen Engeströmin (2004) kirjaa Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä, Isoherrasen (2005) kirjaa Moniammatillinen yhteistyö sekä Karilan ja Nummenmaan (2001) Matkalla moniammatillisuuteen.

Ekspansiivinen oppiminen tarkoittaa, että siihen osallistuvien organisaatioiden kohde laajenee. Moniammatillinen tiimi rakentaa uuden toimintamallin ja ottaa sen käyttöön. Ekspansiivinen oppiminen etenee sykleittäin ja sisältää tekoja. Ensin kyseenalaistetaan vallitseva käytäntö ja se analysoidaan. Sen jälkeen mallitetaan uusi ratkaisu. Uutta mallia tutkitaan, jonka jälkeen se otetaan käyttöön. Seuraa prosessin arviointi, käytännön vakiinnuttaminen ja sen laajentaminen. Oppiminen tapahtuu dialogissa, siinä tarkastellaan eri näkökulmia ja jopa väitellään. Vallitsevan käytännön puolustajat ja ongelmien torjujat eivät edesauta käytännön laajentumista, mutta tärkeintä onkin toimivan lopputuloksen elinvoimaisuus. Ristiriidat ovat voimanlähteitä, jotka liittyvät vääjäämättä elämään ja kehitykseen. (Engeström 2004, 61, 63.)

Yhteisöllisen oppimisen voimavarana voidaan nähdä oppimisyhteisön jäsenten sekä moniammatillisen tiimin erilaiset tiedot ja taidot. Siksi tarvitaan

jatkuvaa keskustelua ja neuvottelua uuden ymmärryksen ja tiedon tuottamiseksi. Moniammatillisen oppimisen oppimiskumppanuus-käsitettä voidaan kuvata taidoksi kulkea yhdessä. (Karila & Nummenmaa 2001, 97–99.)

Ryhmän ja tiimin oppimisen perustana on oman toiminnan arviointi. Oppiminen on tehokkainta sen tapahtuessa oman kokemisen kautta ja sitä seuraa arviointi. Siitä syntyy näkemys ja halu oppia sekä kehittää toimintaa edelleen. Oppimissyklin ulkopuolelta tuleva uusi tieto ja palaute edistävät uusien ideoiden syntyä sekä niiden soveltamista. Ryhmän oppimisprosessissa sekä yksilöt että koko ryhmä oppivat toisiltaan. Jos ryhmä ei saa tukea muutokseen toisiltaan, voimat sammuvat ja paluu vanhaan rutiiniin tapahtuu helposti. (Isoherranen 2005, 127.)

Yhteistoimintaa estävien rajojen ylitykset ovat keskeistä oppivan organisaation kehittämisessä. Oppiva organisaatio voi kehittää käytäntöön suuntautuvan suunnittelukulttuurin ja suunnittelevan työtavan oppimisesta ja kehittämisestä. Sen avulla vältetään jäykät suunnittelun ja toteutuksen väliset rajat. Oppivan organisaation arkityö kytetään strategisten visioiden ja mahdollisuuksien kehittämiseen. Sillä kaadetaan rajat strategisen uudelleensuuntaamisen ja arkisten toimintatapojen uudistamisen välillä. Oppiva organisaatio jäsentää ja toimii uudella tavalla organisaation ja sen ympäristön, eli asiakkaiden ja kumppaneiden kanssa. Tällaiset rajojen ylitykset yhdistävät ja hajauttavat työyhteisöstä löytyvää osaamista ja asiantuntijuutta uudella tavalla. (Karila & Nummenmaa 2001, 105.)

Moniammatillisuudella tarkoitetaan asiakkaan tilanteen kokonaisvaltaista hahmottamista päätöksenteon ja suunnittelun tueksi. Yhteistyörakenteet muodostetaan asiakkaan tarpeiden mukaisesti. Moniammatillisessa tiimissä selvitetään, millaisia palveluja ja tukea asiakkaalle olisi tarjolla. Tiimissä luodaan yhteinen käsitys ja tavoite työskentelylle. Tiimin työskentely on vietävä mahdollisimman konkreettiselle tasolle unohtaen hierarkkiset yhteistyön mallit. Erilaiset näkemykset otetaan käsittelyyn ja arvioidaan vaihtoehtoisia toimintatapoja. (Lindqvist 2008, 54.) Moniammatillisen yhteistyön käytännön näkökulmina korostuvat asiakaslähtöisyys, tiedon ja eri näkökulmien kokoaminen yhteen, vuorovaikutustietoinen yhteistyö, rajojen ylitykset sekä verkostojen huomioiminen. (Isoherranen 2005, 15).

Moniammatillisen työryhmän keskeisiä työskentelyperusteita ovat kyky jakaa tietoa ymmärrettävästi, ammatillisten rajojen väljyys, kyky ottaa yhteistä vastuuta, halukkuus olla samanaikaisesti oppija ja erikoisasiantuntija sekä valmius sopeuttaa rooleja tiimin sisällä asiakkaan tarpeista lähtien. (Isoherranen 2005, 17.)

3 APUA LAPSIPERHEELLE -PAINIKE JA PORTAALI

Luvussa 4 käsittelen aktiivisen kolmannen sektorin tarjoamia varhaisen tuen palveluja lapsiperheille. Palvelut pyydettiin kokoamaan yhteen portaaliin Hämeenlinnan kaupungin tarjoamien palvelujen kanssa. Kokoava portaali auttaa kuntalaista löytämään palvelut helpommin sekä palveluohjauksen näkökulmasta oli tarpeellista koota varhaisen tuen palvelut yhteen.

Vauvaperheen polku-opinnäytetyö (Kouvonen & Viitaniemi 2012) käsitteli alustavasti samanlaista portaalin suunnittelua sen aikaisten palvelujen kanssa. Kuitenkaan opinnäyteprosessin aikana sivustoa ei viety internetiin, joten tarve samankaltaiselle työlle oli edelleen. Tehtäväni oli kerätä materiaali varhaisen tuen palveluista ja suunnitella verkkotoimittajan kanssa Apua lapsiperheille-painiketta ja portaalia.

Hämeenlinnan kaupungin verkkotoimittaja suunnittelee Apua lapsiperheelle -painikkeen ja portaalin lopullisen ulkonäön yhdessä graafisesta ilmeestä vastaavan työtoverinsa kanssa. Painikkeesta avautuu portaali www.hameenlinna.fi/apua/ (liite 1), jonne keräsin tiedot varhaisen tuen palveluista lapsiperheille. Portaaliin on lisätty linkit kaikkiin palveluihin. Painike tulee sijaitsemaan muutamissa kohdissa (toistaiseksi kohdat eivät ole tiedossa) lasten ja nuorten palvelujen sivuilla (hameenlinna.fi), jotta sivustolla kävijät löytäisivät sen ja palveluja hyödynnettäisiin yhdessä toivomallamme tavalla.

Portaalin käyttöoikeudet ja päivitysvastuu jää lasten ja nuorten palvelualueelle. Uusien sisältöjen valmistuttua sivustoa tullaan muokkaamaan, internet-maailma ei ole koskaan valmis. Työpajassa tehdyn moniammatillisen perhevalmennuksen runko-ohjelma sijoittunee neuvolan sivuille kokonaisuuden valmistuttua.

Apua lapsiperheelle -portaalin kävijämäärät ja sen löydettävyys voidaan tutkia mahdollisesti jo kesätauon jälkeen, mutta varsinainen käyttäjäkokemus saadaan tietoon vasta myöhemmin tämän opinnäytetyön jo valmistuttua.

4 KOLMAS SEKTORI

Tässä luvussa käsittelen kolmannen sektorin tarjoamia palveluja lapsiperheille. Opinnäytetyön tuotoksen tarkoituksena on koota samaan portaaliin Hämeenlinnan kaupungin sekä kolmannen sektorin tarjoamat varhaisen tuen palvelut. Kunnan peruspalvelujen lisäksi varhaisen tuen palveluja tarjoavat seurakunnat, järjestöt, yhdistykset, vertaisryhmät sekä vapaaehtoiset. Aktiivisia toimijoita Hämeenlinnassa ovat Hämeenlinnalaismämmit, Mannerheimin lastensuojeluliitto, HOPE ry, Hämeenlinnan Setlementti, Lähiökeskukset, Hämeenlinna-Vanajan seurakunta, Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset, Etelä-Hämeen Martat, Kanta-Hämeen Doulat sekä ÄIMÄ ry.

Kolmannen sektorin järjestöjen ja erilaisten hoivan toimintamuotojen merkitys on tärkeää, sillä ne ottavat kantaa ihmisten elämäntilanteiden erilaisumiseen ja nopeasti muuttuviin sosiaalisen tuen tarpeisiin. Kolmannelle sektorille työllistyvät saavat usein palkan lisäksi elämäntavalleen tyydytystä. Työ on yhteiskunnallisesti mielekästä toimintaa, kansalaisaloitteellisuutta ja – vapautta, uskoa yhteisöjen palvelemiseen sekä sosiaalisen pääoman luomiseen. (Kinnunen & Laitinen 1998, 6-7.)

Hämeenlinnaismamit ry:n toiminta painottuu keskustelufoorumille. Taavoitteena on äitien toisilleen antama vertaistuki sekä tutustuminen samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Toimintamuotoina Hämeenlinnaismameilla ovat mamikahvit, puistotapaamiset, tempaukset sekä vaikuttaminen yhteiskunnallisesti. (Hämeenlinnaismamit ry 2015.)

Mannerheimin lastensuojeluliiton Hämeenlinnan yhdistys tarjoaa palveluina perhe- ja vauvakahviloita, lorujumppaa, kerhoja, vertaistukiryhmiä, tapahtumia sekä maksullista lastenhoitoapua. Hämeenlinnassa on koulutettu myös Perhekummeja, jotka osallistuvat epävirallisen kummin roolissa perheen arkeen vapaaehtoisesti. (MLL Hämeenlinna 2015.)

HOPE ry (n.d.) on vapaaehtoisten järjestö, joka tarjoaa konkreettista apua vähävaraisille ja kriisin kohdanneille lapsiperheille sekä huostaanotetuille lapsille. Hämeenlinnan Settlementi ry (n.d.) tarjoaa suomalaisille ja maahanmuuttajille yhteistä toimintaa ja neuvontaa, kahviloita ym. Lähiökeskukset (itäinen ja läntinen) järjestävät perheille kohtaamispaikkoja, vertaistukea, neuvontaa, tapahtumia, retkiä, kerhoja ja ryhmätoimintaa (Kotilähiö ry 2012.). Hämeenlinna-Vanajan seurakunta tekee lapsi- ja perhetyötä, tarjoaa perheille toimintaa, kerhoja, vertaistukea, verkostoja sekä diakonityötä (Hämeenlinnan seurakunnat n.d.).

Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset järjestävät kotitalousasioihin liittyviä kursseja ja toimintaa, tietoisuuksia ja tapahtumia aiheista ruuanvalmistus, leivonta, ruokakulttuuri, elintarvike, hyvinvointi, pienyrityksiä ja arjen taidot. He toimivat yhteistyössä Pro Agria Etelä-Suomen kanssa. Hämeenlinnan kaupungin rahoituksella on järjestetty viime vuonna viiteen perheeseen kotikäynteinä taloudenhallinta- ja kotitaloustyöapua käytännön tasolla. Toistaiseksi rahaa ei ole myönnetty lisää vastaavaan, vaikka näistä opeista ja taidoista on valtava pula pikkulapsiperheissä. (Maa- ja kotitalousnaiset 2013.)

Etelä-Hämeen Martat antavat apua ruokaan, kodinhoitoon, puutarhaan ja rahaan liittyen. Taloudestin ja talouden suunnittelua sekä rahankäytön opettelua voi tehdä Marttojen sivuilla. Martat tarjoavat ruokakursseja yrityksille, yhdistyksille, kaveri- ja ystäväporukoille, kotipihaneuvontaa, astiavuokrausta, kotitalousvähennykseen kelpaavaa kotiapua sekä ruokapiiriä, joka tilaa kerran kuussa luomuruokaa lähitilojen tuottajilta. (Marttaliitto n.d.)

Kanta-Hämeen Doulat toimivat Hämeenlinnassa. Doula tarkoittaa synnyttäjän vapaaehtoista tukihenkilöä. Toiminta on tarkoitettu kaikille niille äideille, jotka haluavat tukea raskauden ja synnytyksen aikana. Doula on mukana lapsen odotuksessa ja synnytyksessä sekä synnytyksen jälkeen odottavan äidin tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. Doulan voi ottaa mukaan jos puoliso ei ole voi tulla synnytykseen mukaan, tai silloin jos äiti odottaa lasta yksin. Doulan voi ottaa mukaan raskauden eri vaiheisiin silloin, kun äiti haluaa tukea aktiiviseen synnytykseen sekä siihen valmistautumiseen. Doulan tärkein tehtävä synnytyksen aikana on olla läsnä ja tukea äitiä hänen tahtomallaan tavalla sekä auttaa äitiä kokemaan synnytys turvallisena ja voimaannuttavana tapahtumana. Toimintaa koordinoivat Kanta-Hämeen perhetyö ry ja MLL Hämeenlinnan yhdistys. (Kanta-Hämeen Doulat 2015.)

Äidit irti synnytysmasennuksesta ÄIMÄ ry on yhdistys, joka auttaa synnytysmasennuksesta ja lapsivuodepsykoosista kärsiviä äitejä antamalla vertaistukea. Yhdistys myös tiedottaa sairaudesta eri tahoille. Sivusto on tarkoitettu masentuneelle äidille, puolisolle ja muille läheisille. Myös terveydenhuollon ja sosiaalialan ammattilaiset, opiskelijat ja muut kiinnostuneet saavat sivustolta tietoa. (Äimä ry 2012.)

Lapsiperheiden vanhemmille on tarjolla vertaistukea internetissä erilaisilla keskustelufoorumeilla: Vauva.fi, kaksplus.fi, suomi24.fi/perhe, vau.fi, meidanperhe.fi, paihdelinkki.fi/keskustelu, vaestoliitto.fi, mll.fi/vanhempainnetti, tukinet.net >ryhmät, perheaikaa.fi/keskustelut, turvakoti.net, menaiset.fi/keskustelu, keskustelu.plaza.fi > foorumi, perhekerho.net, porttiva-pauteen.fi >keskustelu sekä lukemattomia järjestöjen, seurojen, yhdistysten ja harrastepaikkojen keskustelufoorumeja.

Facebookissa yleistynyt tapahtumamuoto Vanhempien Hätäkahvit toimii myös Hämeenlinnassa. Vertaistukiryhmä auttaa toisiaan esimerkiksi tilapäisessä lastenhoidossa, ruuanlaitossa tai siivouksessa pyytäjän kodissa. Joskus vanhemmat pyytävät lapsilleen leikkiseuraa. Idea Hätäkahveista tuli kokkolalaisilta äideiltä. Hätäkahvit tarjoavat matalan kynnyksen vertaisapua ja ovat samalla vastalause sosiaalipalveluiden säästöille. (YLE uutiset 15.12.2014.) Facebookissa on lapsiperheiden varhaista tukea sekä ennalta ehkäisevää työtä ajatellen runsaasti erilaisia vertaisryhmiä. Niitä on perustettu paikallisesti sekä johonkin harrastukseen tai teemaan keskittyviä. Lisäksi tukea voi antaa kasvava määrä blogereita.

5 AIEMPIÄ VARHAISEN TUEN PALVELUJA KOSKEVIA OPINNÄYTETÖITÄ

Tässä luvussa esittelen muita aiheeseeni liittyviä tutkimuksia. Opinnäytetyötä tehdessäni luin erilaisia opinnäytetöitä ja muita tutkimuksia. Osa niistä liittyi lapsiperheiden palveluihin. Varhaisen tuen palveluihin kytkeytyi kaksi opinnäytetöitä, joista Vauvaperheen polku on opinnäytetyöni tilaajan teettämä.

5.1 Vauvaperheen polku HAMK opinnäytetyö

Vuonna 2012 HAMK:n terveydenhoitajaopiskelijat tekivät yhteistyössä Hämeenlinnan kaupungin kanssa alustavat internetsivut, jotka koskivat vauvaperheiden palveluja. Internetsivut suunniteltiin jo valmiina olevan Vauvaperheen polku -oppaan pohjalta. Tarkoituksena oli välittää tietoa tiiviissä ja helposti saatavassa muodossa. Ajatuksena oli myös auttaa sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöitä palveluohjauksessa. Internetsivustolta löytyi sekä Hämeenlinnan kaupungin, että kolmannen sektorin tarjoamia palveluja lyhyine kuvauksineen ja yhteystietoineen. Opinnäytetyön tuotoksen oli tarkoitus tukea erityisesti terveydenhoitajien työtä.

Opinnäytetyössään Kouvonen ja Viitaniemi (2012) käsittelivät terveydenhoitajan näkökulmasta vauvan kehitystä ja vanhemmuutta sekä vauvaperheitä Suomessa.

Kouvonen ja Viitaniemi saivat sivuston valmiiksi, mutta se jäi liitteeksi opinnäytetyöhön ja pdf-versioksi neuvolan sivuille. Opinnäytetyöprosessin aikana sivustoa ei päästy teknisesti toteuttamaan internettiin, eikä käyttöoikeuksista sekä päivitysvastuusta sovittu, joten sivusto jäi toteuttamatta myös prosessin jälkeen. (Kouvonen & Viitaniemi 2012.) Lisäksi sivustolle oli koottu kuvia, joiden käyttöoikeuksia ei tarkastettu.

Tämän opinnäytetyön esittelyn tarkoituksena oli avata opinnäytetyöni toimeksiantajan toivetta kehittää ajantasaiset ja hameenlinna.fi-sivustolle sopivat varhaisen tuen palvelujen koontisivustot, joka jäi toteuttamatta vuonna 2012 valmiiksi portaaliksi ja joka olisi muutenkin kaivannut päivittämistä.

5.2 Heinolan perhekeskus YAMK opinnäytetyö

Lahden ammattikorkeakoulussa Kirsi Mäkilä teki vuonna 2012 ylemmän AMK-tutkinnon opinnäytetyön aiheesta Perhekeskustoiminnan hyvä pohja Heinolassa. Heinolassa oli juuri päättynyt Silta-hanke, jonka jälkeen jatkettiin perhekeskustoiminnan kehittämistyötä. Opinnäytetyö tehtiin tutkimuksellisenä kehittämishankkeena. Tavoitteena oli viedä asiakkaiden, ammattilaisten ja vapaaehtoisten kokemukset tarkasteltaviksi toimintaa johtaville viranomaisille sekä etsiä hankkeen jälkeiselle ajalle keinoja perhekeskustoiminnan koordinointiin ja johtamiseen. Perhekeskus-käsite voi tarkoittaa rakennusta tai puitteita, missä perhetyötä tehdään tai sektorirajat ylittävää verkostojen yhteisiä toimintatapoja painottavaa toimintamallia. Kaiken toiminnan ydin on kuitenkin ihmisten kohtaaminen. (Mäkilä 2012, 7.)

Perhekeskus kokoaa lapsiperheille suunnatut hyvinvointia ja terveyttä edistävät palvelut niin, että kokemukset äitiydestä, isyydestä ja vanhemmuuden taidoista saa kehittyä ja kasvaa. Palvelut tuottaa moniammatillinen toimijaverkosto, alkaen äitiysneuvolasta. Työ ja toiminta perustuvat ennaltaehkäisemiseen, varhaisen tuen tarjoamiseen sekä perhelähtöisyyteen. Parhaim-

millaan perhekeskus merkitsee lapsiperheen arkeen tuttuja ja turvallisia ihmissuhteita sekä tietoa alueen palveluista. Perhekeskuksen työtavat kannustavat perheitä osallistumaan aktiivisesti sekä tarjoavat matalan kynnyksen tukea ammattilaisilta lapsiperheille. (Mäkilä 2012, 16.)

Heinolan perhekeskustoiminta on hallinnollisia lasten ja perheiden palveluja raamittavia, organisaatorakenteeseen kiinnittyviä ratkaisuja ja rakenteita. Kaikkea toimintaa ohjaa vankka ideologia ja periaatteet, joiden mukaan panostetaan perheiden hyvinvointiin, vanhempien jaksamiseen ja varhaiseen tukeen ja apuun. Perhekeskustoiminta näkyy johtamisessa sekä linjajohtajan esimiestyössä että monialaisen johtotiimin toiminnassa. Perhekeskustoiminta käsittää toimijoita ja kumppanuutta yli perinteisten rajojen. (Mäkilä 2012, 16–19.)

Tämän opinnäytetyön esittelyn tarkoituksena oli kertoa lapsiperheiden palvelujen kehittämisestä muualla kuin Hämeenlinnassa. Tarvetta lapsiperheiden palvelujen kehittämiseen löytyy, etenkin matalan kynnyksen palveluja tarvitaan. Heinolassa on tehty varsin mittavia resurssien lisäyksiä juuri ennaltaehkäisevän perhetyön pariin. Sen seurauksena ovat lastensuojelulliset toimenpiteet vähentyneet runsaasti. Perhekeskus käsitteenä on vielä vieras muille kuin heinolalaisille, mutta sen toivotaan tulevan tutuksi maanlaajuisesti.

Perhekeskus-käsite saattaa olla aluksi vaikea ymmärtää lasten ja perheiden palvelujen kokonaisuudeksi, joka sisältää puitteet, rakenteet, johtamiskäytännöt, monenlaisen toiminnan, asiakkaan osallisuuden ja vaikuttamismahdollisuudet sekä monialaisen työskentelyn yli sektorirajojen. Kaikessa toiminnassa perustana on ennaltaehkäisevä ote. Heinolassa on myös käytössä ammattinimike Perhekeskuskoordinaattori. (Hämeenlinnan kaupungin palvelupäällikön henkilökohtainen tiedonanto 12.8.2015.)

6 ASIAKAS, PALVELUT JA PERHEIDEN TUKEMINEN

Tässä luvussa avaan käsitteitä varhainen tuki, vanhemmuuden tukeminen sekä asiakaslähtöistä palveluohjausta ja asiakkaiden tarpeita. Kaikki lapsiperheen varhainen tuki on vanhemmuuden tukemista perheelle parhaaseen suuntaan. Esittelen myös moniammatillisen perhevalmennuksen runko-ohjelman sekä yhteisten iltojen sisällöt (liite 2).

6.1 Varhainen tuki ja palvelut

Varhaisella tuella vahvistetaan lapsen hyvinvointia suojaavia tekijöitä sekä heikennetään ja poistetaan riskitekijöitä. Varhaisella tuella tarkoitetaan lapsen varhaisina vuosina annettavaa tukea sekä tukitoimia, jotka aloitetaan riittävän varhain. Näkökulmana on ennaltaehkäisevä, lapsen kasvun ja kehityksen sekä riskitekijöiden huomioiminen. Palvelujen tavoitteena on oikea-aikainen ja oikeanlainen tuki perheelle. Lapsen tarpeet otetaan erityi-

sesti huomioon. Tavoitteena on antaa uusia työkaluja perheelle toimia paremmin ja vahvemmin sekä pysäyttää perheen vaikeudet tai haastavat tilanteet niin, etteivät ne pitkittyisi. (Vaahteramäen perhetyö 2014.)

Varhainen tuki ja suurempien ongelmien ennaltaehkäisy säästää kunnalta taloudellisia sekä henkilöstöresursseja. Vaikutus asiakkaan motivaatioon on suuri, kun apua saa sitä tarvittaessa. Pettynyt, voimaton ja turhautunut asiakas ei ole välttämättä enää vastaanottavainen. Raskaat korjaavat tukitoimet, esimerkiksi lastensuojelun kautta, ovat suuri taloudellinen kunnan menoerä. Varhaisen tuen palvelut on kehitetty lapsiperheiden arjen onnistumiseksi. Varhainen tuki on tuen tarpeiden tunnistamista ja vanhemmuuden vahvistamista. Lasten osallisuus on merkityksellistä sekä tuen tarvetta arvioidessa, että tukitoimenpiteissä käytännössä. (Hämeenlinnan kaupunki 2014.)

Neuvolatyö ja varhaiskasvatus ovat alle kouluikäisen lapsen perheen yhteistyökumppaneita. Aina ne eivät riitä, jolloin tarvitaan muitakin toimijoita perheen haasteissa auttamaan. Varhaisen tuen palvelut ovat matalan kynnyksen palveluja ennen lastensuojelun tarvetta. Äitiysneuvolan tarkoituksena on taata syntyvälle lapselle mahdollisimman hyvä terveys ja hyvinvointi järjestämällä tiiviit neuvolakäynnit raskausaikana. (Rönkä & Kinnunen 2002, 83.)

Asiakaslähtöinen ja perhekeskeinen neuvolatyö tarkoittaa sitä, että asiakkaan, eli perheen lapsen ja vanhempien näkökulma ohjaa toimintaa asiakassuhteessa. Neuvolatyössä on otettava huomioon perheen elämäntilanne, kulttuurista, tottumukset ja ympäristö. Perheen ja ympäristön välisen vuorovaikutuksen ymmärtäminen edellyttää työntekijältä perheen ja sen elinympäristön riittävää tuntemista, tilanneherkkyyttä, vanhempien ja lasten oikeuksien ja päätöksenteon kunnioittamista sekä asiakkaan luottamuksen saavuttamista. Vaikeiden asioiden esille ottaminen avoimesti ja suoraan on asiakkaan kunnioittamista. Vanhemmuuteen kasvetaan hitaan prosessin kautta. Neuvolan terveydenhoitaja tukee vanhemmuuteen kasvamista joskus moniammatillisen työryhmän kanssa. (Armanto & Koistinen 2007, 22–23.)

Hämeenlinnan kaupunki tarjoaa maksutonta lapsiperheen kotipalvelua tilapäiseen tarpeeseen ja joskus pidemmäksi ajaksi tarpeen mukaan. Perhetyöntekijät auttavat lapsiperheissä rutiinien ja aikataulujen opettelua, arjen askareista suoriutumista ja voimavarojen löytymistä arkeen. Perheneuvola antaa keskusteluapua vaikeissa elämäntilanteissa oleville perheille. (Hämeenlinnan kaupunki 2014.) Perheneuvolan työntekijä kertoi, että usein pienen lapsen oireillessa hoidetaan kuitenkin lähtökohtaisesti vanhempien ongelmia ja jos niihin saadaan ratkaisu, lapsen oireilu usein loppuu (henkilökohtainen tiedonanto 12.5.2015).

Eryteisesti ensimmäistä lastaan odottaville järjestetään perhevalmennusta, synnytyssairaalaan tutustumista sekä lapsenhoidon opastusta. Vertaisryhmätoiminnassa tulevat vanhemmat voivat jakaa kokemuksiaan ja tuntemuksiaan vastaavassa tilanteessa olevien kanssa. Lapsen hyvinvointi riippuu usein perheen hyvinvoinnista, vanhempien parisuhteen ja vanhemmuuden

laadusta. Perhekeskeisydessä korostetaan perheen asiantuntijuutta omassa elämässään. Oikeudenmukaisuuden ja tasa-arvon periaatteet toteutuvat neuvolatyössä niin, että asiakkaan tarpeista nousevat palvelut toteutuvat äitiys- ja lastenneuvolassa. (Armanto & Koistinen 2007, 22–23.)

Hyvinvointineuvolan perusajatuksena on, että sama terveydenhoitaja hoitaisi raskauden alusta lapsen kouluikänsä asti. Perheen tukena on terveydenhoitajan lisäksi lääkäri, psykologi ja perhetyöntekijä. Moniammatillinen tiimi mahdollistaa monipuolisen perheen tukemisen. Perheen ongelmiin pyritään vastaamaan ajoissa, työmuotoina ovat kotikäynti ja työparityö neuvolan lisäkäynneillä. Neuvolassa kokoontuu moniammatillinen tiimi kuukausittain. Se tarjoaa perheille ja työntekijöille verkoston asiantuntemuksen tuen. Perheille tarjotaan vertaistukea ryhmäneuvoloiden, erilaisten ryhmien ja järjestöjen kautta. (Hakkio & Huolman 2012, 5.)

Monari-työryhmä koostuu perheneuvolan ja oppilashuollon erityispalveluiden psykologista, perhetyöntekijästä, nuorisotyöntekijästä, sekä aikuissosiaalityön sosiaalityöntekijästä, tarvittaessa kutsutaan muita ammattilaisia. Monialainen palvelutarpeen arviointi on tarkoitettu perheille, joissa on monenlaisia huolia. Riittää, että yhdelle ammattilaiselle nousee lapsesta huoli. Silloin voidaan ehdottaa Monari-arviointia. Monari-arvioinnissa perheen ympärille kokoontuu tarvittavat asiantuntijat. Tapaamisia on perheen kanssa yhdessä, mutta myös erikseen yksilötapaamisina. Tapaamisia järjestetään myös perheen kotona. Aiheina voi olla perheen arki, ihmissuhteet, huolet ja vahvuudet. Lopputuloksena on perheen tarpeita vastaava suunnitelma tukipalveluista. (Hämeenlinnan kaupunki 2014.)

Kun lasta tai nuorta on perheen kanssa tuettu peruspalvelujen avulla ja huoli on silti olemassa, lastensuojelussa työskentelevät sosiaalihuollon ammattilaiset tarjoavat konsultaatiopalveluja eli neuvotteluapua viranomaisille. Neuvontaa voidaan toteuttaa siten, että asiakas on läsnä tilanteessa tai niin, että viranomaiset konsultoivat keskenään, jolloin asiakas on nimetön. Viranomaiset voivat konsultoida asiakkaan kirjallisella suostumuksella myös nimellä tai niin, että asiakkaalle on annettu tiedoksi konsultaatio viranomaisten kesken. (Heinonen 2012,10.)

6.2 Vanhemmuuden haasteita

Tässä kappaleessa käsittelen vanhemmuuden haasteita muutamien esimerkkien kautta. Vanhemmuuden tukemisesta ja perhe-elämästä on kirjoitettu hyllymetreittäin kirjallisuutta. Siksi esimerkit nousivat viimeaikaisten yleisten keskusteluiden kautta, edellisessä työharjoittelupaikassani päiväkodissa käytyjen keskustelujen kautta sekä omasta kiinnostuksestani näitä aiheita kohtaan.

Kun vanhemmat katselevat nukkuvaa vastasyntyntään rakentaen pilvilinnoja täydellisestä lapsestaan, se on osoitus vanhemman rakkaudesta. Vanhemmilla saa ja täytyy olla unelmia ja toiveita lapsensa varalle. Haaveet ja unelmat kantavat usein vanhemmuuden loppuun saakka, eli vanhemman

kuolemaan asti. Kuitenkin eteen tulee aika, jolloin ihannoidut mielikuvat ja lapsi törmäävät. Vanhemmalta vaaditaan kypsyyttä ymmärtää aikanaan, että se pieni vastasyntynyt ei olekaan maailman viisain, kaunein tai tervein, vaan onkin epätäydellinen, avuton ja riippuvainen. Vanhemman on opetettava tuntemaan lapsensa, reagoitavat, temperamentin, mielihyvän ja mielihäiriön lähteet sekä muun kehittyvän persoonallisuuden osatekijät. (Sinkkonen 2008, 28–29.)

Vauvalehtien ja -palstojen teksteistä huokuu nykyajan suorittaminen, kilpailuhenkisyys, kilpavarustelu vauvan tarvikkeissa ja vaatteissa. Uusavuttomuuden ja suuren epävarmuuden paineet näkyvät etenkin nuorten äitien kirjoituksissa. Toisaalta kun ensisynnyttäjien keski-ikä on noussut ja sen seurauksena lapsia on usein perheissä yksi tai kaksi, on kasvanut paine ottaa perhe-elämä projektina. Pärjäämisen paine kasvaa ja komeat kulissit on melkein pakko hankkia. Heikkoutta, väsymystä tai muita ongelmia ei sovi näyttää ulospäin. Avun pyytämisen kynnyks on kasvanut, eikä perheillä ole välttämättä apunaan isovanhempia, lapsen kummeja tai muita luonnollisia tukiverkostoja arjessa.

Vanhemmuudessa riittää, että on ”kyllin hyvä”. Kyllin hyvän vanhemman hoivaan mahtuu pieniä puutteita, jotka edesauttavat lapsen kehitystä. Esimerkiksi lapsen kieli ei kehity, jos häntä ymmärretään liian hyvin ja tarpeet tyydytetään ennen kuin hän on ehtinyt ilmaista niitä. Vanhempi on parhaimmillaan epätäydellinen, mutta rakastava ja parhaansa tekevä. (Sinkkonen 2008, 83–84.)

Neuvottelu lasten kanssa asioissa tai auktoriteettiaseman käyttö vaatii aikuiselta harkintaa, jotta neuvotellaan oikeista asioista ja toisaalta käytetään valtaa oikein ja järkevästi. Kenen on syytä totella ja ketä? Aikuinen kantaa vastuun päätöksistä, jolloin voidaan olettaa auktoriteettiaseman olevan aikuisella.

”Täällä Amerikassa minuun on tehnyt vaikutuksen erityisesti se, miten herkästi vanhemmat tottelevat lapsiaan.”

- Windsorin herttua - (Telemäki & Vahtokari 2006,11)

Lapsi tarvitsee rajoja jo pienestä alkaen, jotta tuntee olonsa turvalliseksi. Suomalainen kotikasvatus on Tahkokallion (2001) mukaan muuttunut tottelevaisuus- ja kuuliaisuuskulttuurista keskustelu- ja neuvottelukulttuuriin. Kun vanhemmuus on muuttunut selkeästi neuvottelevaan suuntaan, vanhemmat ovat menettäneet auktoriteettinsa. Neuvottelu tarkoittaa kahden osapuolen välillä olevan eturistiriidan selvittämistä tarkoituksena löytää kompromissi. Sen saavuttamiseksi molemmilla osapuolilla on päätösvaltaa. Kumpikaan ei ole auktoriteetti siinä tilanteessa. Jos vanhempi neuvottelee lapselle asetettavasta rajasta, hän menettää auktoriteettinsa. (Tahkokallio 2001, 8-9.)

Vallan käyttö toimii oikein silloin, kun sen motiivina on rakkaus. Valta tarkoittaa aina myös vastuuta, jota vanhemmuus erityisesti on. Aikuisella on kokemusta, tietoa ja lupa käyttää valtaa lapsensa parhaaksi. Vallan oikea

käyttö vaatii myös sitoutumista, sillä vastuu lapsesta on elinikäinen. (Telemäki & Vahtokari 2006, 14).

Furman (2003) kirjassaan *Muksuoppi* painottaa yhteistyötä lasten kanssa. Lapset eivät hänen mukaansa ole hoidon kohteita vaan aktiivisia yhteistyökumppaneita, jotka osallistuvat täysivaltaisesti Muksuopin, eli puutteellisesti kehittyneiden taitojen harjoittelun vaiheisiin. Mitä isommasta lapsesta on kyse, on Furmanin mukaan tärkeää neuvotella siitä, minkä taidon lapsi haluaa oppia. Usein lapsen kanssa neuvotellessa huomataan lapsen olevan täysin tietoinen puutteellisesta taidostaan. Jos lapsi haluaa oppia leikkimään paremmin muiden kanssa, oppia kiittämään ruuasta tai ajamaan polkupyörällä, hän ymmärtää taidon merkityksen itselleen ja muille. (Furman 2003, 37–43.)

Sinkkosen (2008, 149) mukaan tämän päivän vanhemmilla saattaa olla suuria vaikeuksia sietää lapsensa kiukkua ja raivoa. Jotkut vanhemmat etsivät epätoivoisesti keinoja raivon taltuttamiseksi. Erilaiset lupaukset, makeiset ja muut herkut tai älypuhelimien ja muiden digitaalisten laitteiden avulla lapsen rauhoittaminen on tavanomaista mutta johtaa korrupioon. Lapsen huonon käytöksen jatkuva palkitseminen johtaa lapsen moraalin ja sisäisen hallintakeinojen kehittymisen vääristymään. Hän vertaa ilmiötä mafiosojen suojelurahaan; jos maksat, sinulle ei tapahdu mitään pahaa.

Huonon käytöksen taustalla on usein huomionhaku, kaipaus vanhemman aidosta kiinnostuksesta, vaikka vanhempi moittisi tai olisi vihainen lapselle hänen käytöksestään. Lapsesta pahinta on, jos kukaan ei huomaa häntä. Kielteinenkin huomio on parempaa kuin kokonaan huomaamatta jääminen. Tunteiden nimeäminen auttaa niiden hallinnassa: ”olet vihainen tai surullinen tai sinulla on nälkä”. Lasta ei saa hylätä silloinkaan, kun hän on voimakkaiden tunteiden vallassa. Monesti lapsen turvattomuuden kokemus aiheuttaa provokatiivista käytöstä. (Sinkkonen 2008, 151, 168.)

Myös alle kouluikäisen lapsen runsas väkivaltaviihde sekä väkivaltaisten tietokonepelien pelaaminen saattaa olla haitaksi heikentäen empatiakykyä, mikäli ne vähentävät sosiaalisia kontakteja ja luonnollista leikkiä. Ikärajoja olisi syytä noudattaa. Asetetut rajat eivät tuhoa lapsen omaa tahtoa tai tukahduta luovuutta. Päinvastoin ne lisäävät turvallisuuden tunnetta, kunhan ne on asetettu rakkaudessa ilmapiirissä. (Sinkkonen 2008, 168, 169.) Vanhempi voisikin pysähtyä tarkastelemaan lapsen kiukuttelua ajatellen, mitä lapsi käytöksellään pyrkii kertomaan vanhemmalleen. Toisinaan kyse voi olla sisaruskateudesta tai vain väsymyksestä.

Onnellinen vekara on se, joka kokee miehen hyväksynnän alusta saakka. Toisaalta, onnellisia ovat ne miehet, jotka osavat olla onnellisia lastensa kanssa. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2008, 49.)

Isät jäävät useissa vanhemmuutta käsittelevissä teoksissa äitien varjoon, mikä saattaa johtua äidin raskaudesta ja imetysvalmiudesta sekä siitä, että äidin on usein taloudellisesti järkevämpää hoitaa lasta kotona kuin isän.

Näiden asioiden vuoksi äidit ovat usein sidotumpia vauvaan ja ovat suuremmassa roolissa varhaisen vuorovaikutuksen ja kiintymyssuhteen luomisessa. Isoisiemme aikaan äidit saattoivat menehtyä synnytykseen tai muihin sairauksiin hoidon puuttuessa. Nykypäivänä on kuitenkin mahdollista, ettei lapsella ole suunnitellusti perheessään äitiä ollenkaan, joten isän rooli voimistuu ja isien huomioiminen ja isyyden vahvistaminen on ammattilaisille vielä tärkeämpää ymmärtää. Myös lasten jääminen erossa isän vastuulle lisää isyyden vahvistamisen tarvetta. Vanhemman sukupuoli ei määritä hänen kykyään hoitaa lasta.

Haaste, joka saa Mäkijärven (2008, 28) mukaan liian vähän huomiota perheissä, on uusperheisiin tulleen uuden, vieraan aikuisen ymmärtämätön käytös lasta kohtaan. Tilanne voi haavoittaa lasta tai nuorta ja sitä kautta myös biologista vanhempaa. Aikuisen tulee huomioida lapsen etu, vaikka tekeekin perheratkaisut omilla ehdoillaan. Eron jälkeinen yksinhuoltajuuden tai uusperheen rakentumisvaiheen jälkeinen aika voi lapsen mielestä olla parempaa kuin ennen. Lapsi tarvitsee kuitenkin aikaa, tilaa sekä yksityisyyttä perheen uudelleen muotoutumisvaiheessa. Aikuinen ei saa kaataa parisuhteensa huolia edes vanhemmalle lapsen päälle. Nykyaikana ei ole harvinaista, että lapsen elämään mahtuu toinenkin avioero. Lapsen kysymyksiin tulee vastata ikäkautta vastaavalla tavalla. Liikaa ei ole tarpeellista kertoa, mutta totuutta ei tarvitse peittää. Lapset usein vaistoavat, jos kotona evät asiat ole hyvin. (Mäkijärvi 2008, 26.)

Cacciatore ja Koiso-Kanttila (2008, 40) jättävät tietoisesti kysymyksen siitä, kun lapsen perheeseen voi kuulua äiti ja toistuvasti vaihtuva isäpuoli sekä useita hetkellisiä miessuhteita ja niiden menetyksiä. Mikä on vaihtuvan isän merkitys etenkin pojan itsetunnon ja identiteetin kasvulle?

Uusperheen onnistumisen mahdollisuudet ovat olemassa. Siihen tarvitaan runsaasti jaksamista sekä perheenjäsenten tasapuolista kohtelua. Onnistuminen riippuu vanhempien kypsyydestä. Valmius satsata perheeseen, jossa saattaa olla kolmea eri sukunimeä, ainakin neljää eri geeniperimää ja mahdollisesti kahdeksan isovanhempaa vaatii keneltä tahansa työtä ja organisoitavuutta. Onkin tärkeää suunnitella arkielämää vähintään yhtä hyvin kuin häitään. (Telemäki & Vahtokari 2006, 71.)

Cacciatoren ja Koiso-Kanttilan (2008) mukaan miesten ja poikien itsetunnon kehittyminen vaatii kovaa työtä. Kansanperinnettä ovat lausumat, joiden mukaan mies ei tarvitse lääkettä, hoitoa, neuvoa tai hellyyttä. Mies ei itke eikä kerjää. Pojat hakevat isistään ja muista miehen malleista hyväksyntää, ritarillisuutta sekä oppia siitä, milloin tulee peräännyä tai hyökätä. Heidän mukaansa lopulta pieni mies tarvitsee isän tai äidin, joka auttaa häviön, häpeän ja katkeruuden tunteiden kanssa kamppaillessa. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2008, 12–13.)

Usein jo taloudellisista syistä lasten hoito jää äidin vastuulle. Kuitenkaan yksikään nainen tai korkean elintason mahdollistaneen isän hankkimat lelut tai viihde-elektroniikka eivät voi korvata lapselle läsnä olevaa miestä. Läsnä

oleminen ei ole vain samassa huoneessa tai tilassa olemista vaan lapsen kohtaamista ja lapsen kanssa yhteistä puuhastelua. Äidin kantaessa suurimman hoitovastuun etenkin pojat tarvitsevat miehen mallin saadakseen keinoja hahmottaa poikana olemistaan. Miesten roolimallit ovat usein kapeita ja karuja. Miehen tulisi niiden mukaan olla huippumenestyneitä ja esiintyä suoritusensa kautta. Miehen tulee suorittaa paljon ja saada näyttöjä ollakseen riittävä. (Cacciatore & Koiso-Kanttila 2008, 33,40.) Kuitenkin isän ja lapsen yhteiset kalaretket, ehkä nuotio ja makkaranpaisto tai lapsen kanssa yhdessä polkupyörän korjaaminen saattavat olla lapselle ikimuistoisia hetkiä, joissa samalla siirretään perinteitä seuraavalle sukupolvelle. (Telemäki & Vahtokari 2006, 45).

Rakkautta ei ole se, että lapsi saa kaiken haluamansa materiaa. Rakkautta on tuntea olevansa turvassa. Aina. Myös silloin kun tietää tehneensä jotakin väärin. Vanhempien toruessakin lapsen on tunnettava, että häntä rakastetaan. Jos lapsi saa kaiken, se kaikki kärsii inflaation. Pian mikään ei riitä. Pettymyksiä ei kannata pelätä, sillä ne kuuluvat osaksi elämää ja niitä tulee aina. (Telemäki & Vahtokari 2006, 18, 40, 42.)

6.3 Asiakaslähtöinen palveluohjaus ja asiakkaan tarpeet

Asiakaslähtöisyydellä tarkoitetaan Pietiläisen ja Seppälän (2003, 26–27) mukaan kumppanuudelle rakentuvaa yhteistyötä asiakkaan ja työntekijän välillä. Asiakas saa kokemusta omasta kyvystään arvioida palvelujen tarvetta osana arkeaan. Asiakas tietää myös omat haasteensa sekä niiden vaikutukset arjessa ja hänen ympäristössään. Asiakas on oman elämänsä asiantuntija, työntekijä on toisella tavalla asiantuntija. Työntekijän koulutus, tieto, yhteydet ja kokemus muiden asiakkaiden palvelujen toimivuudesta antaa näkemystä ja kykyä suunnitella asioita monesta näkökulmasta. Kumppanin asiantuntemus ei kuitenkaan ole täydellistä, eivätkä ratkaisut ole aina valmiita heti. Ihanteellista on asiakkaan ja työntekijän yhteistyö, jossa asiakkaan tarpeisiin ja haasteisiin löydetään yhdessä tavoitetta palvelevat ratkaisut.

Sektorirajat ylittävä moniammatillinen yhteistyö tavoittelee lapsen ja perheen hyvinvoinnin ja kehityksen tukemista, tavoitteena on lapsen ja nuoren hyvä päivä (Hämeenlinnan kaupunki 2014, 6). Asiakaslähtöisessä työskentelyssä on työntekijän ymmärrettävä ja kunnioitettava eri elämäntyytlejä sekä valintoja. Asiakkaalla on itsemääräämisoikeus, mutta myös vastuu omista asioistaan ja valinnoistaan. Työntekijällä ei ole ennakoon tietoa siitä, millaista mielekkyyttä ja arvoja asiakkaan valintoihin ja ratkaisuihin liittyy. Ihmisten valinnat ovat usein arvo- ja tunnepohjaisia, eivätkä järkipohjaisia. Tästä syystä kaikki valinnat eivät johda helpompaan elämään. (Pietiläinen & Seppälä 2003, 27.)

Palveluohjauksesta säädetään usealla eri lainkohdalla. Asiakkaan juridisten ja sosiaalipoliittisten oikeuksien myötä hänellä on oikeus tulla kuulluksi itseään koskevassa asemassa. Asiakkaalla on oikeus osallistua itseään koskevan palvelukokonaisuuden suunnitteluun. Hänellä on oikeus tuoda omat

ideansa työntekijöiden käytettäväksi palveluita ja tukitoimia suunniteltaessa. Asiakkaalla on oikeus ratkaista itseään koskevia asioita toiveidensa, tarpeidensa ja arvojensa mukaan. Hänellä on oikeus tuki- ja palvelusuunnitelmaan, jossa määritetään ja sovitaan palvelukokonaisuuksista. Asiakkaalla on oikeus valittaa häntä koskevista päätöksistä sekä myös oikeus lopettaa palveluohjaussuhde niin halutessaan. (Pietiläinen & Seppälä 2003, 29.)

6.4 Moniammatillinen perhevalmennus ja perheiden yhteiset tapaamiskerrat

Tässä luvussa avaan uuden moniammatillisen perhevalmennuksen sisällön työpajoissa rakennetun runko-ohjelman pohjalta. Valmennukset koostuvat kahdeksasta tapaamiskerrasta. Perhevalmennuksen lisäksi on suunniteltu järjestettävän perheille neljää yhteistä tapaamista eri aiheiden käsittelyä varten. Valmennusten on tarkoitus alkaa vasta ensi vuoden aikana, joten näihin suunnitelmiin ja toteutuksiin voi vielä tulla muutoksia.

Hämeenlinnan kaupunki tarjoaa moniammatillista perhevalmennusta (liite 2), jonka sisältöjä yhtenäistetään niin, että kaupungin eri alueiden neuvoloissa käsitellään samoja asioita. Perhevalmennukseen toivotaan mahdollisimman paljon ensisynnyttäjiä ja ensimmäistä kertaa perheeksi tulevia vanhempia. Tavoitteena on sitouttaa vanhemmat käymään koko valmennuksen läpi saadakseen parhaat mahdolliset valmiudet tulevan pienokaisen kanssa. Moniammatillinen perhevalmennus uusine sisältöineen ja tapaamiskertoineen alkaa Hämeenlinnassa vuoden 2016 alusta. Vanhempia ohjataan muiden neuvoloiden ryhmiin, mikäli omassa neuvolassa ei muodostu ryhmiä. (Työpajamateriaali Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Alustavan uudistetun moniammatillisen perhevalmennuksen mukaan kahdeksan tapaamiskertaa etenisivät seuraavasti (Työpajamateriaali Hämeenlinnan kaupunki 2015):

* Ensimmäisellä tapaamiskerralla perheen oman alueen neuvolassa 3 - 4 kk ennen synnytystä vanhemmat tutustuvat toisiinsa. Tapaamisessa käydään läpi valmennuksen sisältö ja ajankohdat. Keskustelun aiheina on raskauden aika ja synnytyksen lähestyminen, vanhemmuuden mukanaan tuomat muutokset sekä mielikuvavauva. Tapaamiskerran ohjaa neuvolan terveydenhoitaja sekä perhetyöntekijä.

* Toisella tapaamiskerralla perheen oman alueen neuvolassa terveydenhoitaja käsittelee synnytystapahtumaa, kivun hoitoa, lapsivuode-aikaa, mielialoja sekä isänä olemista vauvalle.

* Kolmannella tapaamiskerralla perheen oman alueen neuvolassa terveydenhoitaja ja tuore vauvaperhe käsittelevät vauvan hoitoa, kiintymyssuhteen muodostumista sekä imetysohjausta.

* Neljäs tapaaminen järjestetään neljä kertaa vuodessa Viipurintien terveysaseman luentosalissa. Perheasiainkeskuksen työntekijät käsittelevät aihetta

”Kun kahdesta tulee kolme”, muutos parista perheeksi sekä mielialat perheessä.

* Viides tapaamiskerta on synnytyssairaalaan tutustuminen. Kanta-Hämeen keskussairaalassa kättilö kierrättää vanhempia synnytys-osastolla ja käsittelee synnytystapahtumaa eri näkökulmista sekä vastailee vanhempien kysymyksiin.

* Kuudennella tapaamiskerralla perheen oman alueen neuvolassa terveydenhoitaja ja perhetyöntekijä käsittelevät elämää uuden perheenjäsenen kanssa, vauvan erilaisia viestejä ja temperamenttia, mielialoja perheessä sekä perheiden esiin nostamia asioita. Tapaamisajankohta järjestetään niin, että vauva on iältään noin kahdesta kolmeen kuukautta. Vaihtoehtoisesti tapaaminen järjestetään Vahvuutta vanhemmuuteen-ryhmässä vauvan ollessa iältään kolmesta neljään kuukautta.

* Seitsemäs tapaamiskerta järjestetään perheen oman alueen neuvolassa ryhmäneuvola-periaatteella lapsen ollessa iältään noin kuusi kuukautta. Tapaamisessa terveydenhoitaja käsittelee arjen sujumista, vertaistuen ja läheisverkoston merkitystä, lapsiperheiden palveluja sekä perheiden esiin nostamia asioita.

* Kahdeksas tapaamiskerta perheen oman alueen neuvolassa terveydenhoitaja käsittelee arjen sujumista, vanhemmuuden haasteita, parisuhteen hoitamista sekä perheiden esiin nostamia asioita. Vauva on tuolloin iältään noin kymmenen kuukautta.

Päivähoitopaikka on haettava neljä kuukautta ennen hoidon aloittamista. Siitä muistuttaminen ja siirtymävaiheen - kotoa hoitoon ja työelämään – käsitteily koettiin tärkeäksi aiheeksi sisällyttää jollekin tapaamiskerralle.

Työpajoissa kehiteltiin myös yhteisiä tapaamiskertoja vauvaa odottaville perheille. Raskauden aikana aiheena ovat ravitsemus, liikunta ja mielen hyvinvointi. Fysioterapeutti tai liikuntaneuvoja, ravitsemusneuvoja, preventiohoitaja sekä Äimä ry:n edustaja käsittelevät liikuntaa, ravitsemusta, suun terveydenhuoltoa sekä perheen mielialoja. (Työpajamateriaali Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Toisella yhteisellä tapaamiskerralla teemana on ”Vuoden aikana syntyneet lapset”. Teemailta on mahdollisesti alueen päiväkodilla. Mukana tapaamiskerralla voisivat olla psykososiaaliset palvelut, päivähoito, seurakunta sekä Mannerheimin lastensuojeluliiton edustaja. Aiheina on tietoa ja toimintaa vuoden vauvaperheille vauvan ollessa yhden tai puolentoista vuoden ikäinen. (Työpajamateriaali Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Kolmas tapaamiskerta on nimeltään ”Voima on perheessä”. Alueen päivähoitossa tullaan järjestämään tapahtumia alle kouluikäisten perheille yhdestä kahteen kertaa vuodessa. Päivähoito, lapsiperheiden kotipalvelu, perheneuvola, perhetyö, neuvola sekä järjestöt (MLL, maa- ja kotitalousnaiset jne.) järjestävät toiminnallisen vanhempain- ja lasten illan, jossa teemana

ovat ”Perheenä yhdessä, arjen hallinta, Onnen ja ilon aiheet”. (Työpajamateriaali Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

Suunnitelmissa on myös jatkossa kehittää vertaisryhmätoimintaa 2-3-vuotiaiden lasten vanhemmille. Koollekutsujina saattaisi olla perheneuvola, perhetyöntekijä, neuvola, päivähoito sekä lapsiperheiden kotipalvelun työntekijä, jotka käsittelevät tahtoikää ja vanhemmuutta. Tahdon - en tahdoilta järjestettäisiin noin kaksivuotiaiden lasten vanhemmille. (Työpajamateriaali Hämeenlinnan kaupunki 2015.)

7 VARHAISEN TUEN PALVELUIHIN LIITTYVÄT LAIT JA SUOSITUKSET

Tässä luvussa käsittelem varhaisen tuen palvelujen tarjoamista koskevia lakeja ja suosituksia. Keväällä 2015 tuli voimaan uusi sosiaalihuoltolaki. Terveystieteiden lain, lastensuojelulaki ja varhaiskasvatustien laki määräävät myös osaltaan lapsiperheiden varhaisen tuen palveluista. Terveystieteiden lain, lastensuojelun edellytysten ja äitiyshuollon suositukset ovat lain lisäohjeistuksia, joissa annetaan ajankohtaisia täsmennyksiä palveluiden tarjoamisessa.

7.1 Sosiaalihuoltolaki

Sosiaalihuoltolaissa säädetään lapsiperheiden varhaisen tuen palveluista. Kevään 2015 lakiuudistuksessa täsmennetään laki vastaamaan tämän hetkinen tarpeisiin. Uudistuksen myötä sosiaalihuollon tarkoituksena tukea ja vahvistaa ihmisten hyvinvointia ja perusoikeuksien toteutumista sekä ehkäistä sosiaalisten ongelmien syntyä ja lisääntymistä. Sosiaalipalvelujen saatavuus, asiakaslähtöisyys ja vaikuttavuus paranevat ja palvelut tuotetaan nykyistä tehokkaammin, sosiaalihuollon ja sen erityispalvelujen sekä sosiaalihuollon ja terveydenhuollon yhteistyö vahvistuu. Lisäksi sosiaalihuollon edellytykset yhteistyöhön työ-, asunto- ja opetusviranomaisten, järjestöjen ja yksityisten toimijoiden kanssa paranevat. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Sosiaalihuoltolain tarkoituksena on lisätä matalan kynnyksen palveluja. Uusi sosiaalihuoltolaki vahvistaa peruspalveluja, vähentää korjaavien toimenpiteiden tarvetta sekä parantaa asiakkaiden yhdenvertaisuutta. Kuntien täytyy varautua palvelujen painopisteen muutokseen sekä kerrottava kuntalaisille selkeästi, mistä palveluja ja apua voi hakea. Tasavallan presidentti vahvisti lain tiistaina 30. joulukuuta 2014. Sosiaalihuolto- ja lastensuojelua koskevat uudistukset tulevat voimaan vaiheittain. Kotipalvelua koskeva uudistus astui voimaan vuoden 2015 alusta ja muu lainsäädäntö pääosin huhtikuussa 2015. Lastensuojelun kiireellistä sijoitusta koskevat lastensuojelulain muutokset astuvat voimaan vuoden 2016 alusta. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Kunnan on järjestettävä lapsiperheille välttämätön kotipalvelu 1.1.2015 alkaen. Lapsiperheillä on oikeus saada kotipalvelua lapsen hyvinvoinnin turvaamiseksi. Kotipalvelua annetaan vanhemman toimintakykyä alentavan syyn, kuten sairauden, synnytyksen, vamman tai uupumuksen vuoksi, myös erityisen perhe- tai elämäntilanteen perusteella, jolla tarkoitetaan esimerkiksi perheenjäsenen kuolemaa, vanhempien eroa tai tilannetta, jossa toinen vanhemmista on vankilassa. Tällainen tilanne voi olla myös perheessä, jossa on kaksoiset tai omainen hoidettavana. Kotipalvelua, kuten myös perhetyötä, tukihenkilöitä ja -perheitä sekä vertaisryhmätoimintaa, on jatkossa saatava ilman lastensuojelun asiakkuutta, jolloin tuen hakemisen kynnsä madaltuu ja voidaan turvata oikea-aikainen tuki perheille. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Sosiaalihuoltolaissa määritellään perheiden tarpeet, joiden perusteella sosiaalipalveluja ja sosiaalihuoltoa järjestetään. Asiakkailla on oikeus palveluihin, joilla turvataan välttämätön huolenpito ja toimeentulo sekä lapsen terveys ja kehitys. Tavoitteena on mahdollisimman tehokas lyhytaikainen tuki sekä asiakkaan tarpeita vastaava pitkäaikainen tuki. Jokaisella sosiaalihuollon asiakkaalla on oikeus saada tarvittaessa arvio palvelutarpeesta sekä nimetty omatyöntekijä. Terveystuon ammattihenkilöt, poliisit sekä työ- ja elinkeinohallinnon viranomaiset ovat velvoitettuja ohjaamaan sosiaalihuoltoa tarvitseva henkilö oikean viranomaisen puoleen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Lastensuojelun asiakasmäärät vähenevät, kun ehkäiseviä palveluja, kuten perhetyötä ja kotipalvelua, on jatkossa mahdollista saada ilman lastensuojelun asiakkuutta. Kunnat voivat mitoittaa lastensuojeluun riittävästi osavia työntekijöitä suhteessa asiakasmääriin. Tavoitteena on raskaiden, korjaavien lastensuojelutoimenpiteiden tarpeen väheneminen. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

Lastensuojelun asiakkuus alkaa vasta, jos lastensuojelun tarve todetaan tai perheelle annetaan lastensuojelun palveluja tai tukitoimia, joita voi saada ainoastaan lastensuojelun kautta. Niitä ovat lastensuojelulain mukainen taloudellinen tuki, tehostettu perhetyö, perhekuntoutus sekä lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle. Lapselle ja hänen perheelleen on järjestettävä viipymättä lapsen terveyden ja kehityksen kannalta välttämättömät terveydenhuollon palvelut, jos lastensuojelun tarve johtuu riittämättömistä terveydenhuollon palveluista. Kiireellisen sijoituksen ehdot tiukentuvat. Lapsen kiireellinen sijoittaminen voidaan tehdä vain, jos huostaanoton edellytykset täyttyvät ja lapsi on välittömässä vaarassa. Ensisijaisesti avun muotoina on käytettävä avohuollon tukitoimia, kuten kotiin annettavaa tehostettua perhetyötä sekä avohuollon sijoituksia. (Sosiaali- ja terveysministeriö 2014.)

7.2 Terveystuonlaki

Terveystuonlaissa 1. luvun 2§:ssä säädetään terveydenhuollon palveluista. Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää väestön terveyttä, hyvinvointia, työ- ja toimintakykyä sekä sosiaalista turvallisuutta. Lain mukaan

toimittaessa kavennetaan väestöryhmien välisiä terveyseroja, toteutetaan väestön tarvitsemien palvelujen yhdenvertaista saatavuutta, laatua ja potilasturvallisuutta, vahvistetaan terveydenhuollon palvelujen asiakaskeskeisyyttä sekä vahvistetaan perusterveydenhuollon toimintaedellytyksiä. Lisäksi parannetaan terveydenhuollon toimijoiden, kunnan eri toimialojen välistä sekä muiden toimijoiden kanssa tehtävää yhteistyötä terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisessä. (Terveydenhuoltolaki 2010.)

Terveydenhuoltolain 2. ja 3. luvuissa säädetään lapsiperheiden varhaisen tuen palvelujen näkökulmasta katsottuna neuvolapalveluista, kouluterveydenhuollosta, sairaanhoidosta, suun terveydenhuollosta, mielenterveys-työstä, päihdetyöstä, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöstä sekä alueellista palveluista. (Terveydenhuoltolaki 2010.)

7.3 Lastensuojelulaki

Lastensuojelulaki tuo terveydenhuollolle monia velvoitteita lasten, nuorten ja perheiden tukemiseen. Laissa on säännöksiä koskien ehkäisevää lastensuojelua, joiden toteuttamiseksi kunnan kaikkien viranomaisten on tehtävä yhteistyötä lasten hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseksi sekä seurattava lapsen kasvua ja kehitystä. Vuonna 2010 voimaantulleeseen lastensuojelulakiin lisättiin säännös ennen lapsen syntymää tehtävästä ennakkolisestä lastensuojeluilmoituksesta. (Hämeenlinnan kaupunki 2014, 5-6.)

”Ehkäisevällä lastensuojelulla edistetään ja turvataan lasten ja nuorten kasvua, kehitystä ja hyvinvointia sekä tuetaan vanhemmuutta. Ehkäisevää lastensuojelua toteutetaan kunnan palveluissa kuten äitiys- ja lastenneuvolassa sekä muussa terveydenhuollossa, päivähoitossa, opetuksessa ja nuorisotyössä. Ehkäisevää lastensuojelua on tuki ja erityinen tuki silloin, kun lapsi tai perhe ei ole lastensuojelun asiakkaana. (Lastensuojelulaki 1:3 a §.)”

7.4 Varhaiskasvatuslaki

Varhaiskasvatuslaissa säädetään varhaiskasvatuksesta, erityisvarhaiskasvatuksesta ja varhaisen tuen tarjoamisesta. Hallituksen esityksessä (HE 341/2014) ehdotetaan muutettavaksi lasten päivähoitosta annettua lakia. Lain nimike muutettaisiin aiemmasta päivähoitolaista varhaiskasvatuslaiksi, ja laissa korostettaisiin lapsen edun huomioimista päivähoitoa suunniteltaessa ja järjestettäessä. Varhaiskasvatuksen käsite otettaisiin käyttöön, ja lain tavoitteet ajantasaistettaisiin ja modernisoitaisiin.

Lakiin tulisi ehdotuksen mukaisesti säännös lapsen kasvatuksen, opetuksen ja hoidon toteuttamiseksi laadittavasta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan tulisi kirjata lapsen kehityksen ja oppimisen tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi. Lisäksi siihen kirjattaisiin lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttaminen. Varhaiskasvatussuunnitelma korvaisi nykyisen palvelu- ja hoitosuunnitelman sekä kuntoutussuunnitelman. Varhaiskasvatuslakiin lisätään

myös lasten sekä lasten vanhempien ja muiden huoltajien osallisuutta ja vaikuttamista koskeva säännös, jolla korostetaan heidän mahdollisuuksiaan osallistua varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Kunnan yhteistyövelvoitetta korostava pykälä sisältyisi lakiin. Varhaiskasvatuslaki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1. päivänä elokuuta 2015. (HE 341/2014.)

7.5 Terveydenedistämisen laatusuositus

Laatusuosituksessa käsitellään terveyden edistämisen toimintapolitiikkaa ja johtamista, terveyttä edistäviä elinympäristöjä, terveyttä edistävää yhteistyötä ja osallistumista, terveyden edistämisen osaamista, terveyttä edistäviä palveluja sekä terveyden edistämisen seuranta- ja arviointia. Laatusuosituksessa käsitellään myös terveyden edistämisen hyviä käytäntöjä, joita ovat terveellinen ravitsemus, terveyttä edistävä liikunta, päihteiden käytön ehkäisy, tapaturmien ehkäisy, suun terveydestä huolehtiminen, tartuntatautien ehkäisy sekä seksuaaliterveyden edistäminen. (Terveydenedistämisen laatusuositus 2014.)

Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisema Terveyden edistämisen laatusuositus (STM 2006:19) on tarkoitettu työvälineeksi niin terveydenhuollon kuin kunnan muidenkin hallinnonalojen päättäjille ja työntekijöille (Terveydenedistämisen laatusuositus 2014).

7.6 Äitiyshuollon suositus

Kansallinen asiantuntijaryhmä valmisteli äitiyshuollon suosituksen, joka julkaistiin syksyllä 2013. Sen tarkoituksena on antaa äitiysneuvolan tueksi luotettavaa, tieteelliseen näyttöön perustuvaa tietoa käytäntöjen yhtenäistämiseksi, toiminnan laadun parantamiseksi sekä eriarvoisuuden vähentämiseksi. Sillä lisätään toiminnan tehokkuutta ja vaikuttavuutta sekä henkilöstön osaamista että kustannusten hillintää. (Hämeenlinnan kaupunki 2014, 5.)

Äitiysneuvolan ydintehtävä ei ole muuttunut, vaikka toimenkuva laajenee ja maailma muuttuu. Edelleen äitiysneuvolan ydintehtävänä on turvata raskaan olevan naisen, sikiön, vastasyntyneen ja perheen paras mahdollinen terveys. Edellisiin suosituksiin (1999) verrattuna uudessa suosituksessa painotetaan enemmän terveyden edistämisen näkökulmaa sekä neuvolassa käyntimäärien vähentymistä terveillä ja hyvinvoivilla raskaana olevilla naisilla. (Hämeenlinnan kaupunki 2014, 5.)

8 TIEDONHAKU HÄMEENLINNAN KAUPUNGIN PALVELUISTA

Tässä luvussa käsittelen Hämeenlinnan kaupungin verkkosivustoa, kävijämääriä lasten ja nuorten palveluissa sekä neuvolan asiakastytyväisyyskyselyä Hämeenlinnassa vuonna 2014. Käyttäjien kokemukset ja palaute ovat valtavan tärkeitä, jotta uusia sivuja osataan kehittää hyödynnettävään suuntaan. Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestinnän tavoitteena on tuottaa ajantasaista ja virheetöntä tietoa, tuottaa helppokäyttöiset ja esteettömät sivut käyttäjien tarpeeseen sekä antaa mahdollisuus vaikuttaa asioihin valmisteluvaiheessa (Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestinnän kehittämissuunnitelma 2014–2015).

Verkkoviestinnän kehittäminen tapahtuu kaupungin arvojen mukaisesti. Arvoina on kirjattu yhdenvertaisuus ja yhteisöllisyys, asukaslähtöisyys ja palveluhenkisyys, luovuus ja rohkeus sekä ekologisuus. Yhdenvertaisuudella ja yhteisöllisyydellä tarkoitetaan hyvän arjen mahdollisuuksia tasapuolisesti kaikille kuntalaisille. Asukaslähtöisyydellä ja palveluhenkisyydellä tarkoitetaan kaupungin asukkaille mahdollisuutta vaikuttaa heitä koskeviin asioihin sekä esittää uusia ideoita. Luovuudella ja rohkeudella tarkoitetaan uusien keinojen etsimistä toimia paremmin ja tehokkaammin alueen hyvinvoinnin lisäämiseksi. Ekologisuudella tarkoitetaan Hämeenlinnan säilyttämällä tuleville sukupolville sekä ratkaisujen tekemistä ekologisuutta korostaen. (Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestinnän kehittämissuunnitelma 2014–2015.)

8.1 www.hameenlinna.fi

Hämeenlinnan kaupungin internetsivut ovat keskeinen tiedonvälityskanava. Hameenlinna.fi-palvelussa on lähes 6000 sivua, ja niillä tarjotaan kuntalaisille eri verkkopalveluja. Nykyinen sivusto on julkaistu 1/2014. Sisällöntuotanto on hajautettu palvelutuotannosta vastaaville toimialoille, yhteensä päivittäjiä oli kesäkuussa 2014 noin 200. Joka sivustokokonaisuudelle on vastuullinen päivittäjä. Hänen tehtävänsä on taata tiedon virheettömyys sekä ajantasaisuus. Päivittäjiä opastaa ja koordinoi verkkotoimittaja. (Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestinnän kehittämissuunnitelma 2014–2015.)

Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestintää kehitetään kaupungin strategian linjausten mukaisesti. Teknologian kehittyminen muuttaa toimintaa ja tarjoaa mahdollisuuksia lisätä asiakaslähtöisyyttä ja tuottavuutta. Tieto- ja viestintäteknologian avulla vahvistetaan myös asukkaiden tasavertaista mahdollisuutta saavuttaa julkiset palvelut. (Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestinnän kehittämissuunnitelma 2014–2015.)

Palvelu- ja hankintastrategian näkökulmasta sähköisen asioinnin kasvu tarkoittaa mm. tarvetta kehittää omatoimipalveluja ja palautejärjestelmiä sekä hankkia uudenlaista palveluosaa-

mista. Asiakas on entistä harvemmin kasvokkain palveluntuottajan kanssa, jolloin erilaiset puhelimen, sähköpostin tai sosiaalisen median kautta tapahtuvat asiakaskontaktit korostuvat. (Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestinnän kehittämissuunnitelma 2014–2015.)

8.2 Kävijämäärät Lasten ja nuorten palveluissa

Hämeenlinnan kaupungin verkkotoimittaja (henkilökohtainen tiedonanto 10.7.2015) seuraa reaaliaikaisesti Hämeenlinnan kaupungin sivustojen käyttäjämääriä. Näin saadaan tarpeellista tietoa sivustojen tärkeimmistä sisällönhausta kunakin ajankohtana. Sivusto kirjaa kävijämäärät niin, että vaikka samalta tietokoneelta käydään palvelussa viisi kertaa päivän aikana, jää vain yksi merkintä sille päivälle laskuriin.

Huhti-toukokuussa 2015 toiseksi eniten haettu varhaisen tuen palvelu oli päivähoito, jonka kävijämäärä oli 2299 kuukautta kohti. Haetuin sivusto käsittelee tukipalveluja perheille. Sivulla oli käyty 2322 kertaa samana aikana. Neuvolan sivulla oli käyty huhti-toukokuussa 823 kertaa, lastensuojelun sivulla 668 kertaa sekä lapsiperheiden kotipalvelun sivulla 148 kertaa. Kuitenkin lasten ja nuorten palvelujen pääsivun kautta hakuja on tehty 931 kertaa. Se tarkoittaa, että pääsivun kautta haetaan palveluja vain murto-osa. Näin ollen Apua lapsiperheelle-painike ja siitä avautuva portaali on tarpeen palvelujen löytymisen nopeuttamiseksi ja se on sijoitettavissa monille sivuille löytyväksi.

8.3 Neuvoloiden asiakastytyväisyyskysely 2014–2015

Opinnäytetyöni käsittelee varhaisen tuen palveluita, joista yksi on neuvolatoiminta. Perhevalmennuksen lisäksi työhön haluttiin nivoa tietoa neuvolan asiakastytyväisyyskyselystä mahdollisia kehittämissuunnitelmia ajatellen. Erityisesti viestinnän näkökulmasta saatu palaute on tärkeää.

Terveystenhoitaja- ja lääkärikäyntejä arvioitiin asiakaskyselyllä neuvoloissa syksyllä 2014. Kyselyn toteutti THL valtakunnallisesti, sairaanhoitopiireittäin. Tulokset ovat nähtävissä thl.fi-verkkopalvelun linkkisivulla. Kysely toteutettiin sähköisesti, mutta annettiin mahdollisuus vastata myös paperilomakkeella. Hämeenlinna oli mukana vuoden 2013–2014 kyselypilotissa. Jatkossa kysely tehdään vuosittain valtakunnallisesti. Kysely mittaa sekä terveydenhoitajan että neuvolalääkärin palvelua äitiys- ja lastenneuvolassa. Syksyllä 2015 tulokset tulevat kansalaisten nähtäville uudistuneessa Palveluvaaka.fi-portaalissa. (Neuvolan asiakaskysely 2014–2015.)

Tulosten mukaan kansalaiset ovat tyytyväisiä neuvoloiden palveluihin. Vastaajia oli koko Suomessa 11800, joista Hämeenlinnasta 200. Vastaajat arvioivat neuvoloiden toiminnan tason erittäin hyväksi. Neuvoloiden vahvuksina nähtiin erityisesti hyvä vuorovaikutus terveydenhoitajan ja lapsen välillä, henkilökunnan ajan riittävyys sekä palvelujen saaminen omalla äi-

dinkielellä. Selkeitä kehittämiskohteita neuvoloiden palveluissa ovat oheispalvelujen tarjonta, neuvolahenkilökunnan tavoitettavuus sekä sähköinen asiointi. Sähköisen asioinnin osuus sai kaikista heikoimmat tulokset. (Neuvolan asiakaskysely 2014–2015.)

9 POHDINTA

Varhaiskasvatusta ja lastensuojelun yhteistoimintaa käsittelevässä opinnäytetyöseminaarissa nousi tarve jonkinlaiselle palveluoppaalle lapsiperheiden varhaisen tuen palveluista. Jos varhainen tuki on riittävää, ei lastensuojeluun ja korjaaviin tukitoimiin ole välttämättä tarvetta. Korjaavat palvelut ovat aina raskaampia asiakkaalle sekä taloudellisesti kunnalle. Siksi kiinnostuin varhaisen tuen palveluista, jotka ovat ennaltaehkäiseviä ja monialaisesti järjestettyjä.

Toiminnallisen opinnäytetyöni tarkoituksena oli koota varhaisen tuen palvelut alle kouluikäisten lasten perheille samaan portaaliin hameenlinna.fi-sivustolle. Palveluita tarjoavat niin kunta kuin kolmas sektori. Toisena osuutena oli osallistuminen ehkäisevän työn asiakasprosessiin ja työpajaan nimeltä Vanhemmuuden valmennus ja tuki varhaisesta vuorovaikutuksesta nuoruusikään. Työpajaoppiminen moniammatillisen tiimin kanssa antoi näköaloja eri katsantokantoihin ja yhteistyömahdollisuuksien löytymiseen palveluita järjestettäessä.

Opinnäytetyöni henkilökohtainen merkitys minulle oli saada olla mukana kehittämässä varhaisen tuen palveluja ja luomassa uutta tapaa jakaa niistä tietoa kuntalaisille.

Kävimme mielenkiintoisia keskusteluja Hämeenlinnan palvelupäälliköiden kanssa asiakkaiden tavoista hakea palveluista tietoa verkosta ja siitä, kuinka viestintää tarvitaan asiakkaan ja palvelun välille, jotta ne voisivat kohdata. Alun perin suunnitelma oli toteuttaa varhaisen tuen uudistunut sivusto valmiiksi, mutta aikataulullisesti päätimme, että suunnittelen ja työstän Apua lapsiperheille -painiketta ja siitä avautuvaa portaalia (liite 1) yhdessä kaupungin verkkotoimittajan kanssa, minkä jälkeen sivuston kehittämis- ja päivittämisvastuu jää varhaisen tuen yksikölle. Toisaalta verkkosivustot eivät koskaan ole valmiita, vaan ne vaativat muokkaamista ja päivitystä jatkuvasti.

Lähdemateriaaleista osa oli vanhentuneita teoksia, jos oletuksena on kirjan vanhentuminen viidessä vuodessa. Kuitenkin koin, että joitakin vanhempia kirjoja voi käyttää lähdemateriaalina vielä, sillä niiden sisältämät teoriat olivat mielestäni toimivia ja uusia teorioita sekä oppimaani tukevia. Myös ohjaajani suosittelivat joitakin kirjoja lähdemateriaaliksi, vaikka ne ovat kirjoitettu yli viisi vuotta sitten, esimerkiksi Engeströmin (2004) Ekspansiivinen oppiminen ja Vilka & Airaksisen (2003) Toiminnallinen opinnäytetyö. Kinnusen & Laitisen Näkymätön kolmas sektori oli vuodelta 1998, mutta ajatus kolmannen sektorin toimintaideologiasta ei ole mielestäni muuttunut.

Lindqvist (2008) painottaa puheeksi ottoa ammattilaisen reagoidessa lapsiperheen huoleen. Perheelle tarjotaan perheen tarpeiden perusteella erityistä tukea oman kunnan palvelujen piiristä tai heidät ohjataan muualle perus- tai erityispalveluihin. Ammattilaiselta vaaditaan perheen vaikeuksien kohtaamisessa, puuttumisessa ja tukemisessa perusasennetta, jossa yhdistyvät kunnioitus, nöyryys, aitous, empatia ja hiljainen innokkuus. Ammattilaisen on kyettävä luomaan vuorovaikutussuhde ja kartoittamaan tuen tarve. Hänen on kyettävä aitoon läsnäoloon, aktiiviseen kuunteluun, puhumaan kannustamiseen ja empatian osoittamiseen perheelle. Ammatillisuutta on huolen tunnistaminen. Ammattilaisella on oltava tietoa alueen palveluista sekä valmius etsiä apua yhdessä perheen kanssa sekä valmius ohjata ja saattaa perhe palvelujen piiriin. (Lindqvist 2008, 18.)

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen ”Mitä varhaisen tuen palveluja on lapsiperheen mahdollista saada Hämeenlinnassa?” vastaa tuotos. Toiseen ja kolmanteen kysymykseen ”Mitä tarkoitetaan varhaisen tuen palveluilla?” sekä ”Mitä on vanhemmuuden tukeminen?” vastaa teoriaosuus.

www.hameenlinna.fi/apua/ (liite 1) on tarkoitettu Hämeenlinnan lapsiperheiden käyttöön ennaltaehkäisevän tuen tarpeessa. Palveluohjauksen näkökulmasta ajatellen internetosoite on helppo muistaa ja ohjeistaa vanhempaa katsomaan sisältöä harkitessaan palveluja. Sivusto voi palvella myös opiskelijoita sekä ammattilaisia. Varhaisen tuen näkökulmasta vielä ei ole sattunut mitään sellaista, mikä vaatii raskasta korjaavaa palvelua. Tällöin asiakas on vielä toimintakykyinen ja mahdollisesti halukas ottamaan selvää ennaltaehkäisevistä palveluista.

Monialaisuus varhaisen tuen palveluissa on tärkeää ammattitaidon jakamista ja eri näkökulmien huomioonottamista. Yli sektorirajojen ulottuva työskentely antaa valmiuksia laajempaan katsantokantaan palveluita rakennettaessa ja toteutettaessa. Työntekijän näkökulmasta etu on yhteinen oppiminen eri ammattialojen kanssa, ammattitaidon laajentuminen ja verkostoituminen. Asiakas saa etua monialaisesta toiminnasta jo siinä, ettei välttämättä tarvitse ”luukulta luukulle” juoksemista, vaan yhdellä monialaisella tapaamisella voi selvittää paljon asioita. Myös työntekijöiden tuttuus voi olla asiakkaan etu. Kynnys kääntyä perhetyöntekijän puoleen madaltuu kun perhetyöntekijän kasvot on nähty esimerkiksi perhevalmennuksen yhteydessä.

Laadullisen tutkimusmenetelmän vuoksi taustateoriat asiakaslähtöisestä palveluohjauksesta, moniammatillisesta oppimisesta ja yhteiskehittelystä sekä lainsäädännön velvoitteista kunnille tukivat ammattilaisten ja kuntilaisten näkemystä palvelujen kehitystarpeista. Palvelut, vanhemmuuden tukeminen sekä viestinnän merkitys palvelun ja asiakkaan välillä vaativat jatkuvaa kehittämistyötä.

Opinnäytetyöprosessi on opettanut minulle sosiaalialan kehittämistä ja kehittämistarpeita sekä asiakkaan että ammattilaisen näkökulmista katsottuna. Vaikka aikataulu venyi aiemmasta suunnitelmasta, prosessointi oli hyödyllistä ammatillista kasvua ja kokonaisuutta ajatellen. Kirjoitin raporttiosuutta vaiheittain pitäen päiväkirjaa tapahtumista ja lähdemateriaaleista.

Aikataulun venymisestä johtuva toimintasuunnitelman muutos vaikutti raporttiosuuden kirjoittamisen painottumisen kesäajalle, sillä samalla sisältöä ja tuotosta oli muokattava. Työelämäohjaajan sekä ohjaavan opettajan ollessa lomilla työskentelyni oli itsenäistä.

Mielestäni tämä opinnäytetyö saavutti sen tavoitteen, mikä alussa asetettiin. Verkkosivustot elävät reaaliaikaa, eivätkä ne koskaan ole valmiita. Saimme tehtyä pohjan varhaisen tuen palveluiden portaalille, josta on hyvä jatkaa päivittämistä sisältöjen muuttuessa. Myös Vauvaperheen polku-opinnäytetyö sai jatkumon käytäntöön muokattuna ja päivitetyn tiedon kera.

Apua lapsiperheelle -painike ja siitä avautuvan portaalin käytettävyys ja käyttöasteen arvostelu ennen seurantaa on mahdotonta. Vasta ajan kanssa saadaan selville sivuston toimivuus ja käyttäjien tyytyväisyys.

9.1 Prosessin kuvausta

Helmikuussa 2015 pidimme kaupungin palvelupäälliköiden kanssa ensimmäisen palaverin, jossa hahmottelimme tulevaa yhteistyötä opinnäytetyön parissa. Alkuun suunnitelmissa oli valmistaa varhaisen tuen palvelujen uudistuneet sivut elokuulle 2015 testikäyttöön työpajatoiminnan loputtua. Suunnittelimme mahdollisia printattavia versioita sivusta palveluohjauksen näkökulmasta. Yhteinen ajatus oli kuitenkin saattaa samaan portaaliiin sekä kaupungin että kolmannen sektorin palvelut, jotta ne olisivat kootusti löytyvillä.

Sisällöntuottamisen työpajatoiminta oli kiinnostavaa. Työpajoja järjestettiin kevään mittaan neljänä kertana. Osallistuin keskusteluun kuntalaisen näkökulmasta, sillä minulla oli tuolloin puolitoistavuotias tytär, jonka kanssa olimme palveluja käyttäneet. Myös kuntalaisen ääni työpajassa on tärkeä. Olin heräillyt ja valvonut yöt puolentoista vuoden ajan allergisen tyttöni kanssa ja kokemus väsymisestä oli tuore sekä aito. Oli kiinnostavaa kuulla eri alojen ammattilaisten näkemyksiä ja kokemuksia liittyen tukitoimiin sekä moniammatilliseen perhevalmennukseen. Työpajoissa syntyi runko-ohjelma, johon vielä tarkemmat yhtenevät sisällöt on tarkoitus luoda syksyllä ja loppuvuodesta 2015.

Aikataulun muuttuessa elokuusta 2015 tammikuulle 2016 sisältöjen valmistamisen osalta, sovimme että opinnäytetyöni on pakko rajata koskemaan vain osaa varhaisen tuen palvelujen uudistumista. Näin opinnäytetyöni suunnitelma muuttui täydellisesti ja kokonaisuus muodostui kahdesta eri osiosta. Apua lapsiperheelle -painike ja portaalii on ensisijainen tuotos ja suurempaa kohderyhmää tavoitteleva sivusto. Moniammatillisen perhevalmennuksen suunnittelu ja työstäminen tähän saakka moniammatillisessa tiimissä oli toinen osio, jonka muokkaamista jatketaan edelleen.

Kesäkuun lopulla 2015 pidimme palaverin verkkotoimittajan kanssa, jolloin vaihdoimme materiaaleja. Sain häneltä verkkoviestinnän materiaaleja

ja hän sai tarvittavat materiaalit www.hameenlinna.fi/apua/ -sivuston luomiseen. Heinäkuun aikana sain kirjallisen osuuden lähes valmiiksi. Elokuussa oli viimeinen palaveri verkkotoimittajan ja palvelupäälliköiden kanssa tuotoksen kehittämistä.

9.2 Kehitysehdotuksia

Moniammatillisen perhevalmennuksen runko-ohjelma oli verkkotoimittajan mielestä käyttökelpoinen tuotos liitettäväksi neuvolan sivuille sekä mahdollisesti myös taitettavaksi materiaaliksi. Ehdotin, että kun ensisynnyttäjä saa neuvolasta paperisen version valmennuksista, terveydenhoitaja silloin lisäisi kynällä vuosikellosta valmennusten ja yhteisten iltojen päivämäärät, jolloin sivua ei tarvitse päivämäärien vuoksi päivittää jos runko pysyy samana.

Neuvolan asiakastyytyväisyyskyselyn tulosten perusteella kehittämissuhteena olisi jonkinlainen pikaviestimismahdollisuus tai sähköpostin käyttö oman terveydenhoitajan kanssa, kun vanhemmalla on jokin nopea kysymys tai asia terveydenhoitajalle. Terveydenhoitaja voisi vastata viestiin heti huomattuaan ja ehtiessään. Monet äidit kokevat keskipäivän soittoajan olevan hankala lasten nukutuksien ym. kanssa.

Jonkinlainen kaupungin sivustolla helposti saatavilla oleva ohjeistus perheen vanhemman mielenterveysongelman tai muun kriisin puhjetessa voisi olla tärkeää. Ohjeistus voisi olla niin, että esimerkiksi joku perheen läheinen osaisi hakea tiedon ja saada toimintaohjeita.

Apua lapsiperheelle -portaalin kävijämäärät ja sen löydettävyyys olisi hyvä tutkia niiden valmistuttua. Myös palveluohjauksen näkökulmasta alkupe räinäinen pyyntö varhaiskasvatukselta saada jonkinlainen palveluopas lapsiperheiden varhaisen tuen palveluista olisi hyvä tutkia.

Sivustolta ohjataan englanninkielisille sivuille (help for families). Olisi tarpeellista kääntää sivut myös venäjäksi ja viroksi. Taloudellisia resursseja voisi vähentää käyttämällä kielten opiskelijoita.

Koska yhä enemmän painotetaan kunnan ja kolmannen sektorin yhteistyötä, mitkä voisivat olla ne palvelut, jotka kunta voisi ulkoistaa kolmannen sektorin hoidettavaksi?

LÄHTEET

- Armanto, A. & Koistinen, P. 2007. Neuvolatyön käsikirja. Helsinki: Tammi.
- Cacciatore, R. & Koiso-Kanttila, S. 2008. Pelastakaa Pojat! Helsinki / Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.
- Engeström, Y. 2004. Ekspansiivinen oppiminen ja yhteiskehittely työssä. Tampere: Vastapaino.
- Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset 2013. Viitattu 3.3.2015. <http://etela-suomi.maajakotitalousnaiset.fi/>
- Furman, B. 2003. Muksuoppi. Ratkaisun avaimet lasten ongelmiin. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hakkio, P. & Huolman, T. 2012. Perheiden kokemusten esittely hyvinvointineuvolan tiimin tapaamisesta. Hyvinvointineuvolan tiimien koulutuspäivä. Terveystyön kehittämistehtävä. Viitattu 3.3.2015. <http://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/55863>
- HE 341/2014. Hallituksen esitys varhaiskasvatuslaista. 2014. Finlex. Viitattu 7.3.2015. www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2014/20140341
- Heinonen, H. 20.2.2012. Varhainen tuki ja moniammatillisuus. Viitattu 4.3.2015. http://www.lskl.fi/fies/1197/HH_Varhainen_tuki_ja_moniammatillisuus_13.1.2011.pdf
- HOPE ry. n.d. Viitattu 25.2.2015 www.hopeyhdistys.fi/
- Hämeenlinnalaismamit ry 2015. Viitattu 25.2.2015 www.osallisuusopas.fi/hameenlinnalaismamit-ry
- Hämeenlinnan kaupunki 2014. Toimintaohjelma 2015. Lasten ja nuorten ennalta ehkäisevät terveyspalvelut. Hämeenlinnan kaupungin palvelupäällikön materiaali. Julkaisematon materiaali.
- Hämeenlinnan kaupungin verkkoviestinnän kehittämissuunnitelma 2014–2015. Hämeenlinnan kaupungin verkkotoimittajan materiaali. Julkaisematon materiaali.
- Hämeenlinnan seudun Settlementti ry. Viitattu 25.2.2015. www.hmlsettlementti.net/
- Hämeenlinnan seurakunnat n.d. Viitattu 25.2.2015. www.hameenlinnanseurakunnat.fi/
- Isoherranen, K. 2005. Moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY.

Kanta-Hämeen Doulat 2015. Viitattu 24.6.2015. <https://fi-fi.facebook.com/KantaHameenDoulat>

Karila, K. & Nummenmaa, A. 2001. Matkalla moniammatillisuuteen. Kuvauskohteena päiväkotii. Helsinki: WSOY.

Kinnunen, P. & Laitinen, R. (toim.) 1998. Näkymätön kolmas sektori. Helsinki: Sosiaali ja terveysturvan keskusliitto ry.

Kotilähiö ry 2012. Viitattu 25.2.2015. www.lahiokeskus.fi/

Kouvonen, M. & Viitaniemi, N. 2012. Vauvaperheen polku. Opinnäytetyö. Viitattu 27.2.2015. www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/42597

Lastensuojelulaki 2007. 13.4.2007/417. Finlex. Viitattu 3.3.2015. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417

Lindqvist, U. 2008. Varhainen tuki – kohti hyviä käytäntöjä. Helsingin kaupungin sosiaalivirasto, oppaita ja työkirjoja 2008:7. Helsinki. Viitattu 4.3.2015. <http://www.hel.fi/wps/wcm/connect/69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01/VarhTuki-NETTI.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=69e094004a1563bd951bf5b546fc4d01>

Marttaliitto n.d. Viitattu 3.3.2015. <http://www.martat.fi/piirit/etela-hame/>

MLL Hämeenlinna 2015. Mannerheimin Lastensuojeluliiton Hämeenlinnan yhdistys. Viitattu 25.2.2015. www.hameenlinna.mll.fi/

Mäkijärvi, L. 2008. Aikuisen vastuu – Miten kasvatan tämän ajan lasta? Asikkala: Kirjatalo.

Neuvolan asiakaskysely 2014-2015. Terveystenhoitaja- ja lääkärikäyntien arviointia. THL. Hämeenlinnan kaupungin palvelupäällikön materiaali. Julkaisematon materiaali.

Pietiläinen, E. & Seppälä, H. 2005. Palveluohjaus asiakastyössä ja organisaatiossa. 3.painos. Kopio Niini Oy.

Rönkä, A. & Kinnunen, U. (toim.) 2002. Perhe ja vanhemmuus. Suomalainen perhe-elämä ja sen tukeminen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Seikkula, J. & Arnkil, T. 2005. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos THL.

Sinkkonen, J. 2008. Mitä lapsi tarvitsee hyvään kasvuun? Helsinki: WSOY.

Sosiaali- ja terveystministeriö 31.12.2014. Viitattu 4.3.2015. <http://www.stm.fi/tiedotteet/tiedote/-/view/1899857#fi>

Tahkokallio, K. 2001. Kotipesän lämpöä etsimässä. Kirja vanhemmuudesta, rakkaudesta ja rajoista. Helsinki: WSOY.

Telemäki, S. & Vahtokari, J. 2006. Kasvata ja kasva itse. Tampere: Pilot-kustannus Oy.

Terveydenedistämisen laatusuositus 21.7.2014. Viitattu 3.3.2015. http://www.stm.fi/hyvinvointi/terveydenedistaminen/terveyden_edistaminen_kunnissa/laatusuositus

Terveydenhuoltolaki 2010. 30.12.2010/1326. Finlex. Viitattu 3.3.2015. www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2010/20101326

Työpajamateriaali Hämeenlinnan kaupunki 2015. Hämeenlinnan kaupungin palvelupäällikön materiaali. Julkaisematon materiaali.

Vaahteramäen perhetyö 19.8.2014. Viitattu 3.3.2015 <http://www.hameenlinna.fi/Palvelut/Perheiden-palvelut/Tukipalveluja-perheille/Vaahteramäen-Perhetyo/>

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

YLE uutiset 15.12.2014. Viitattu 3.3.2015. http://yle.fi/uutiset/hatakahvitkoodi_kayttoon_myos_hameessa/7688934

Äimä ry 2012. Äidit irti synnytysmasennuksesta. Viitattu 24.6.2015. <http://www.aima.fi/>

HAMEENLINNA.FI/APUA/

Apua lapsiperheille

Tältä sivulta löydät kootusti palveluja lapsiperheen elämän arjen tueksi. Lisäksi avuksesi on koottu asiantuntijoiden vastauksia vanhempien ja lasten [usein esittämiin kysymyksiin](#) erilaisissa perheiden pulmatilanteissa.

Apua elämään raskausaikana ja vastasyntyneen kanssa

[Äitiys- ja lastenneuvolasta](#) saat apua perhesuunnitteluun raskausaikana ja lapsen syntymän jälkeen. Kun raskaustesti on positiivinen, [ota yhteyttä alueesi terveydenhoitajaan](#). Neuvolan puhelinaika on arkisin klo 12–13 välisenä aikana.

Kanta-Hämeen keskussairaalan [äitiyspoliklinikka](#) on raskauksien seurantaan tarkoitettu lähete-poliklinikka, jossa otetaan vastaan ajanvaraus- ja päivystyspotilaita. Siellä toimii myös synnytyspelon ja päihderiippuvaisten äitien hoitoon erikoistuneet poliklinikat.

Kanta-Hämeen keskussairaalan [synnytysosastolla](#) hoidetaan 32 raskausviikon jälkeen tapahtuvat synnytykset sekä päivystysasiakkaat, joilla on raskauteen liittyviä ongelmia. Synnyttämään tullaan äitiyspoliklinikan kautta.

[Vaahteramäen perhetyö](#) antaa tukea ja apua perheille arjen hallintaan, kun esimerkiksi uupumus vie voimat eikä arki suju. Ota rohkeasti yhteyttä.

[Lapsiperheiden kotipalvelu](#) on maksutonta kotiin annettavaa arjen apua kaikille hämeenlinalaisille lapsiperheille. Kotipalvelun tavoitteena on tukea arjen sujumista ja vanhempien jaksamista. Kotipalvelua voi tiedustella arkisin. Perheen ottaessa yhteyttä arvioidaan yhdessä palvelun tarve. Palvelun kesto voi vaihdella muutamasta tunnista useampaan kuukauteen.

[Perheneuvolaan](#) voi ottaa yhteyttä, jos olet huolissasi lapsesi kehittymisestä tai käyttäytymisestä. Yhteyttä voi ottaa myös ristiriita- ja kriisitilanteissa esimerkiksi erotilanteissa. Palvelut ovat luottamuksellisia, maksuttomia ja vapaaehtoisia, lähetettä ei tarvita.

[Help for families](#)

[Kanta-Hämeen Doulat](#) tarjoavat tukea äideille raskauden ja synnytyksen aikana sekä synnytyksen jälkeen. Doula tarkoittaa synnyttäjän vapaaehtoista tukihenkilöä. Doulan voi ottaa mukaan synnytykseen, jos puoliso ei pääse synnytykseen mukaan, tai jos äiti odottaa lasta yksin.

[Äidit irti synnytysmasennuksesta ÄIMÄ ry](#) on yhdistys, joka auttaa synnytysmasennuksesta ja lapsivuodepsykoosista kärsiviä äitejä antamalla vertaistukea.

Apua elämään pienen lapsen perheeseen

Alle kouluikäisten lasten vanhemmilla on mahdollisuus hakea [päivähoitopaikkaa](#) lapselle. Hakemus tehdään [sähköisesti](#) viimeistään 4 kk ennen kuin lapsi tarvitsee hoitopaikan. Jos sinulla ei ole mahdollisuutta käyttää sähköistä palvelua, voit hakea päivähoitohakemuksen lähimmästä [päiväkodista](#) tai [kaupungin palvelupisteistä](#).

Ajanvarauksen [hammashoitoon](#) voi tehdä arkisin klo 7.45–15.30 puhelimitse 03 621 9100. Kehotekirjeen saaneet lapset ja nuoret voivat varata ajan [sähköisen palvelun](#) kautta.

[Hämeenlinalaismamit ry](#):n tavoitteena on äitien toisilleen antama vertaistuki sekä tutustuminen samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. Toimintamuotoina Hämeenlinalaismameilla ovat mamikahvit, puistotapaamiset, tempaukset sekä vaikuttaminen yhteiskunnallisesti. Yhteisöllä on myös ovat [Facebook-sivut](#).

[Mannerheimin lastensuojeluliiton Hämeenlinnan yhdistys](#) tarjoaa palveluina perhe- ja vauvakahviloita, lorujumppaa, kerhoja, vertaistukiryhmiä, tapahtumia sekä maksullista lastenhoitoapua. Hämeenlinnassa on koulutettu myös Perhekummeja, jotka osallistuvat epävirallisen kummin roolissa perheen arkeen vapaaehtoisesti.

[HOPE ry](#) on vapaaehtoisten järjestö, joka tarjoaa konkreettista apua vähävaraisille ja kriisin kohdanneille lapsiperheille sekä huostaanotetuille lapsille. Hämeenlinnan paikallisjärjestöllä on omat [Facebook-sivut](#).

[Hämeenlinnan Setlementti ry](#) tarjoaa suomalaisille ja maahanmuuttajille yhteistä toimintaa ja neuvontaa, kahviloita ym.

[Lähiökeskukset](#) (itäinen ja läntinen) järjestävät perheille kohtaamispaikkoja, vertaistukea, neuvontaa, tapahtumia, retkiä, kerhoja ja ryhmätoimintaa.

[Hämeenlinna-Vanajan seurakunta](#) tekee lapsi- ja perhetyötä, tarjoaa perheille toimintaa, kerhoja, vertaistukea, verkostoja sekä diakonityötä. Lisäksi [perheasiain neuvottelukuksessa](#) saa maksutonta keskusteluapua parisuhteeseen, perheeseen ja henkilökohtaiseen elämään liittyvissä kysymyksissä.

[Etelä-Suomen maa- ja kotitalousnaiset](#) järjestävät kotitalousasioihin liittyviä kursseja ja toimintaa, tietoiskuja ja tapahtumia mm. ruoanvalmistuksesta, leivonnasta, ruokakulttuurista, elintarvikkeista, hyvinvoinnista, pienryttäjäydestä ja arjen taidoista.

[Etelä-Hämeen Martat](#) tarjoavat apua ruoanlaittoon, kodinhoitoon, puutarhaan, rahankäytön opetteluun ja talouden suunnitteluun liittyen. Martat järjestävät ruokakursseja, kotipihaneuvontaa, astiavuokrausta, kotitalousvähennykseen kelpaavaa kotiapua sekä ruokapiiritoimintaa.

[Vanhempien Hätäkahvit](#) toimii Facebookissa. Vertaistukiryhmän jäsenet auttavat toisiansa esimerkiksi tilapäisessä lastenhoidossa, ruuanlaitossa tai siivouksessa pyytäjän kodissa. Joskus vanhemmat pyytävät lapsilleen leikkiseuraa.

Lapsiperheiden vanhemmille on tarjolla vertaistukea myös internetissä erilaisilla keskustelufoorumeilla:

- [Vauva.fi](#)
- [kaksplus.fi](#)
- [suomi24.fi/perhe](#)
- [vau.fi](#)
- [meidanperhe.fi](#)
- [paihdelinkki.fi/keskustelu](#)
- [vaestoliitto.fi](#)
- [mll.fi/vanhempainnetti](#)
- [tukinet.net >ryhmät](#)
- [perheaikaa.fi/keskustelut](#)
- [turvakoti.net](#)
- [menaiset.fi/keskustelu](#)
- [keskustelu.plaza.fi](#)
- [perhekerho.net](#) ->keskustelupalstat
- [porttivapauteen.fi](#) >keskustelu
- sekä lukemattomia järjestöjen, seurojen, yhdistysten ja harrastepaikkojen keskustelufoorumeja

[Tulosta sivu](#)

MONIAMMATILLISEN PERHEVALMENNUKSEN RUNKO

Hämeenlinnan kaupunki 2015
Monialainen perhevalmennus ensisynnyttäjille tai ensimmäistä yhteistä lastaan odottaville perheille

Tapaaminen: 1.	2.	3	4.	5.	
Ajankohta : 3-4 kk ennen syn- nytystä (ilta)	viikon välein (ilta)	viikon välein (ilta)	x 4/vuosi (Illalla)	x 1/vk (päi- vällä)	
Tutustuminen Valmennuksen si- sältö ja ajankohdat Raskauden aika ja synnytyksen lä- hestyminen Vanhemmuuden mukanaan tuomat muutokset Mielikuvavauva	Synnytys, kivun hoito ja lapsi- vuodeaika Mielialat Isänä vauvalle	Vauvan hoito Kiintymyssuh- teen muodostu- minen Imetysohjaus	”Kun kahdesta tulee kolme” -ilta Muutos parista per- heeksi Mielialat perheessä	Sairaalaan tutustuminen	
Paikka: Alueen neuvola	Alueen neuvola	Alueen neuvola	Viipurintie terveys- aseman luentosali	Kanta-Hä- meen kes- kussairaala	
Mukana: Terveystoimittaja (t) Perhetyöntekijä	Terveystoimittaja (t)	Terveystoimittaja (t) Vauvaperhe	Perheasiainkeskuk- sen työntekijät	Kätilö KHKS	

6.	7.	8.
vauva n. 2-3 kk / VV-ryhmä 3-4 kk (ilta tai päivä)	vauva n. 6 kk ryhmäneuvola (päivä)	vauva n. 10 kk ryhmäneuvola (päivä)
Elämä uuden perheenjäsenen kanssa Vauvan erilaiset viestit ja temperamentti Mielialat perheessä Perheiden esiin nostamat asiat	Arjen sujuminen Vertaistuen ja läheisverkoston merkitys Lapsiperheiden palvelut Perheiden esiin nostamat asiat	Arjen sujuminen Vanhemmuuden haasteet Parisuhteen hoitaminen Perheiden esiin nostamat asiat
Alueen neuvola	Alueen neuvola	Alueen neuvola
Terveystenhoitaja (t) Perhetyöntekijä	Terveystenhoitaja (t) joku muu	Terveystenhoitaja (t) joku muu

Hämeenlinnan kaupunki 2015**Monialainen perhevalmennus, yhteiset tapaamiskerrat kaikille perheille**

Ravitsemus-, liikunta ja hyvän mielen -ilta	Vuoden aikana syntyneet lapset –ilta	(Tahdon – en tahdo –ilta)	Voima on perheessä –ilta
raskauden aikana (x 4/vuosi))	lapsi n. 1 -1,5 vuotta (x 1/vuosi)	n. 2 vuotiaan vanhemmat (1-2 x/vuosi)	alle kouluikäisten perheille (1-2x/vuosi)
Aiheena: Liikunta, ravitsemus, ja suun terveydenhuolto Mielialat	Vuoden vauvat -ilta, tietoa ja toimintaa vuoden vauvaperheille	Tahtoikä ja vanhemmuus	Perheenä yhdessä, arjen hallinta. Onnen ja ilon aiheet (toiminnallinen vanhempain- ja lasten ilta)
Kokoontumispaikka: Neuvola tai muu ryhmätila	Toteutetaan alueilla, päiväkotitms.	Neuvola tai joku muu ryhmätila	Toteutetaan alueilla päivähoitossa
Fysioterapeutti/liikuntaneuvoja Ravitsemusneuvoja Preventiohoitaja Äimä ry	Mukana psykososiaaliset palvelut, päivähoito, srk, MLL, (neuvola)	Perheneuvola, perhetyö, neuvola, päivähoito, lapsiperheiden kotipalvelu	Päivähoito Lapsiperheiden kotipalvelu PENE ja perhetyö Neuvola Järjestöt (maa- ja kotitalousnaiset, MLL jne.)

Perhevalmennuksen alkaminen Hämeenlinnassa vuoden 2016 alusta

Keskusneuvola:

n. 8-9 x vuosi + englannin kielellä 1-2 x vuosi maahanmuuttajille

Idänpää neuvola:

n. 4-6 x vuosi

Vuorentaan neuvola:

n. 3-5 x vuosi + englannin kielellä yksilökäynneillä

Lammin, Kalvolan, Hauhon, Rengon ja Ojoisten neuvola:

n. 1-3 x vuosi

Vanhempia ohjataan muiden neuvoloiden ryhmiin, jos omassa neuvolassa ei muodostu ryhmiä.

”Kun kahdesta tulee kolme” -illat

toteutetaan helmi-, touko-, syys- ja marraskuussa

Syksyn 2015 ajakohdat ovat ke 23.9 klo 18 ja ke 25.11 klo 18.